

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ
İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ (BDS 570)
DENETİM STANDARDI ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ: BİST ŞİRKETLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZELİHA YILMAZ

OSMANİYE / 2017

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ İŞLETMENİN
SÜREKLİLİĞİ (BDS 570) DENETİM STANDARDI
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: BİST ŞİRKETLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeliha YILMAZ

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Servet ÖNAL

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Musa ŞANAL

OSMANİYE / 2017

ETİK BEYANI

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .... / .... / 20... *(Buraya tez savunma tarihinizi yazıp, belgeyi imzalayınız.)*

.....
ZELİHA YILMAZ

ÖZET

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ (BDS 570) DENETİM STANDARDI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: BİST ŞİRKETLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

ZELİHA YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR,

Mayıs 2017, 81 sayfa

Ekonomi de yaşanan finansal krizlerin ve işletme başarısızlıklarının artması işletmelerin sürekliliği varsayımının gerek yönetim gerekse denetçi tarafından dikkatlice değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmanın amacı, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğunun BDS 570 Denetim Standardı çerçevesinde incelenmesidir. Çalışmada Borsa İstanbul imalat sanayi şirketlerinden 2013-2016 yıllarında işlem gören toplam 704 şirkete ait bağımsız denetim raporlarının işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapıp yapılmadığı yönünden incelenmiştir. Bu kapsamda, 2013-2016 yıllarında işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu, hangi tür denetim görüşleri ile hangi denetim firmaları tarafından verildiği nitel analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi ile tespit edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartlardan en sık karşılaşılanların neler olduğu tespit edilmiştir. İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan alanlara başta şirket yöneticileri, denetçiler ve düzenleyici otoriteler olmak üzere bilgi kullanıcılarının daha etkili kararlar alınabilmesi noktasında dikkatlerinin çekilmesi suretiyle literatüre katkı sağlanması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşletmenin Sürekliliği, Bağımsız Denetim Raporları, Bağımsız Denetim Görüşleri.

ABSTRACT**THE İNDEPENDENT AUDİT REPORT RESEARCH WİTHİN THE
FRAMEWORK OF THE AUDİTING (BDS 570) FOR BUSINESS
CONTİNUİTY: AN APPLİCATION ON THE BİST COMPANİES****ZELİHA YILMAZ****Master Tesis, Department of Business Administration****Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR****May 2017, 81 pages**

The financial crises in the economy and the increase in business failures have indicated that the assumption of the continuity of businesses needs to be carefully evaluated by the auditors, both by management and by the auditors.

The purpose of this study is to examine what events or circumstances may create suspicion of the entity's continuity hypothesis within the context of the BDS 570 Auditing Standard. In the study, The Borsa Istanbul manufacturing industry companies examined whether the uncertainty about the continuity of operation of the independent audit reports of 704 companies traded in 2013-2016 was emphasized. In this context, it was determined through content analysis which is one of the qualitative analysis methods in which the auditing firms and the auditing firms were informed about what events or conditions might cause doubt about the continuity of the business in 2013-2016.

As a result of the study, it was determined what are the most common cases or conditions that constitute uncertainty about the continuity of the business in Turkey. It is expected that the areas contributing to the uncertainty about the continuity of the business will be contributed to the literature by drawing attention to the fact that more effective decisions can be made by information users, especially company managers, auditors and regulatory authorities.

Key Words: Business Continuity, Independent Audit Reports, Independent Audit Opinions.

ÖN SÖZ

Günümüzde yaşanan ekonomik krizler ve özellikle, ABD başta olmak üzere 2001 ve sonrasında meydana gelen finansal skandallar, işletmelerin sürekliliği varsayımının gerek yönetim gerekse denetçi tarafından dikkatlice değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu BDS 570 Denetim Standardı çerçevesinde incelenmiştir. Borsa İstanbul imalat sanayi şirketlerinden 2013-2016 yıllarında işlem gören toplam 704 şirkete ait bağımsız denetim raporlarının işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapıp yapılmadığı yönünden incelenmiş ve bu kapsamda denetim görüşü verilen toplam 18 şirkete ait denetim raporu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, 2013-2016 yıllarında işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu, hangi tür denetim görüşleri ile hangi denetim firmaları tarafından verildiği nitel analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi ile tespit edilmiş ve elde edilen bulgular çalışmanın uygulama kısmında tablolar halinde ortaya konulmuştur. Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartlardan en sık karşılaşılanların neler olduğu tespit edilmiştir.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübeleri ile bana katkıda bulunan tüm hocalarıma ve bu çalışma süresince desteğini hiç esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Alpaslan YAŞAR’a katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her zaman maddi ve manevi olarak benim yanımda olan aileme özellikle annem Hatice BABAOĞLAN’a ve eşim Ahmet Eray YILMAZ’a desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Zeliha YILMAZ

Osmaniye / 2017

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ	VI
KISALTMALAR	XII
TABLolar LİSTESİ	XIII

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Giriş.....	1
1.2. Araştırma Problemi.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Metodolojisi.....	3
1.5. Araştırmanın Literatüre Katkısı.....	4
1.6. Araştırmanın Planı.....	5

BÖLÜM II

BAĞIMSIZ DENETİM VE BAĞIMSIZ DENETİM GÖRÜŞÜ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Giriş.....	7
2.2. Bağımsız Denetim Kavramı.....	8
2.3. Bağımsız Denetimin Amacı.....	10
2.4. Bağımsız Denetçi Kavramı.....	12

2.5. Bağımsız Denetçinin Amaçları.....	13
2.6. Bağımsız Denetim Görüşünün Oluşturulması ve Görüş Türleri.....	14
2.6.1. Bağımsız Denetim Görüşünün Oluşturulması.....	14
2.6.2. Bağımsız Denetim Görüş Türleri.....	15
2.6.2.1. Olumlu Görüş.....	16
2.6.2.2. Olumlu Görüş Dışındaki Denetim Görüşleri.....	17
2.6.2.2.1. Sınırlı Olumlu Görüş (Şartlı Görüş).....	18
2.6.2.2.2. Olumsuz Görüş.....	19
2.6.2.2.3. Görüş Bildirmekten Kaçınma.....	20

BÖLÜM III

BAĞIMSIZ DENETİM STANDARDI 570 ÇERÇEVESİNDE DENETİM SONUÇLARI VE RAPORLAMA

3.1. Giriş.....	22
3.2. İşletmenin Sürekliliği Varsayımı.....	23
3.3. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Bağımsız Denetçinin Sorumlulukları.....	24
3.4. Risk Değerlendirme Prosedürleri ve İlgili Faaliyetler.....	26
3.5. Yönetimin Yaptığı Değerlendirmenin İncelenmesi.....	28
3.6. Olay veya Şartların Belirlenmesi Durumunda Uygulanacak İlave Denetim Prosedürleri.....	29
3.7. Denetim Sonuçları ve Raporlama.....	30
3.7. 1. İşletmenin Sürekliliği Varsayımını Kullanmanın Uygun Olduğu Ancak Önemli Bir Belirsizliğin Bulunduğu Durumlar.....	31
3.7.1.1. Önemli Belirsizliğe İlişkin Açıklamanın Yeterli Olması Durumunda Raporlama.....	33

3.7.1.2. Önemli Belirsizliğe İlişkin Açıklamanın Yetersiz Olması	
Durumunda Raporlama.....	33
3.7.2. İşletmenin Sürekliliği Varsayımını Kullanmanın Uygun Olmadığı	
Durumlar.....	35
3.7.3. Yönetimin Değerlendirme Yapma veya Değerlendirmeyi Genişletme	
Konusunda İstekli Olmaması.....	36

BÖLÜM IV

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

4.1. Giriş.....	37
4.2. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Belirsizlik Kapsamındaki Çalışmalar.....	37
4.2.1. Ulusal Araştırmalar.....	38
4.2.2. Uluslararası Araştırmalar.....	41

BÖLÜM V

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ (BDS 570) DENETİM STANDARDI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: BİST ŞİRKETLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

5.1. Giriş.....	49
5.2. Araştırmanın Amacı.....	50
5.3. Araştırmanın Yöntemi.....	50
5.3.1. Örneklem Seçimi.....	51
5.3.2. Veri Analiz Yöntemi.....	52
5.4. Araştırma Bulguları.....	53
5.4.1. Tanımlayıcı Bulgular.....	54

5.4.2. İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Belirsizlik İçeren	
Denetim Görüşlerine Ait Bulgular.....	57
5.4.2.1. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim	
Görüş Türlerinin Dağılımına Ait Bulgular.....	57
5.4.2.2. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim	
Görüş Türlerinin Denetim Firmalarına Göre Dağılımına Ait	
Bulgular.....	59
5.4.2.3. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya	
Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Dağılımına Ait Bulgular..	61
5.4.2.3.1. 2013 Yılında İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe	
Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş	
Türlerine Göre Dağılımı.....	62
5.4.2.3.2. 2014 Yılında İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe	
Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş	
Türlerine Göre Dağılımı.....	63
5.4.2.3.3. 2015 Yılında İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe	
Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş	
Türlerine Göre Dağılımı.....	66
5.4.2.3.4. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek	
Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Yıllar	
İtibariyle Dağılımı (2013-2016).....	67
5.4.2.4. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya	
Şartların Denetim Firmalarına Göre Dağılımına Ait Bulgular....	70

BÖLÜM VI**SONUÇ**

SONUÇ	72
KAYNAKÇA	76
ÖZGEÇMİŞ	81

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDS	: Bağımsız Denetim Standardı
BİST	: Borsa İstanbul
Çev.	: Çeviri
DÇH	: Dikkat Çekilen Husus
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymet Borsası
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
KGK	: Kamu Gözetim Kurumu
Md.	: Madde
No.	: Numara
R.G.	: Resmi Gazete
S	: Sayı
s.	: Sayfa
SM	: Serbest Muhasebeci
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UDS	: Uluslararası Denetim Standardı
UMS	: Uluslararası Muhasebe Sistemi
YMM	: Yeminli Mali Müşavir
Vd.	: ve devamı

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Örneklem Seçimi.....	50
Tablo 2. Dikkat Çekilen Husus Paragrafı İçeren Denetim Görüş Türlerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı.....	53
Tablo 3. Dikkat Çekilen Husus Paragrafı İçeren Denetim Görüş Türlerinin Denetim Firmalarına Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı.....	55
Tablo 4. İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim Görüş Türlerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı.....	57
Tablo 5. İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim Görüş Türlerinin Denetim Firmalarına Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı.....	59
Tablo 6. 2013 Yılında İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Ciddi Şüphe Oluşturabilecek Olay Veya Şartlar.....	62
Tablo 7. 2014 Yılında İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Ciddi Şüphe Oluşturabilecek Olay Veya Şartlar.....	64
Tablo 8. 2015 Yılında İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Ciddi Şüphe Oluşturabilecek Olay Veya Şartlar.....	65
Tablo 9. İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı (2013-2016).....	68
Tablo 10. İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Firmalarına Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı(2013-2016)...	70

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Giriş

İşletmeler, toplumsal ihtiyaçları karşılamak için mal ve hizmet üreten iktisadi birimlerdir. İşletmelerin genel amacı, insanların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri üreterek uzun dönemde kâr elde etmek ve piyasalarda kalıcılıklarını sağlamaktır. Ancak, bir işletmenin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için öncelikle varlığının devamlılık arz etmesi gerekmektedir. İşletmelerin sürekliliklerini devam ettirebilme varsayımı, finansal tabloları doğrudan etkilemektedir. Çünkü finansal tablolar işletmelerin gelecekte varlığını devam ettireceği varsayımına göre düzenlenmektedir. Bu varsayımın göre, işletmenin öngörülebilir bir gelecekte faaliyetlerini devam ettireceği kabul edilmektedir. Şirket yönetimi tarafından işletmenin sürekliliğine ilişkin yapılan değerlendirme ise şirket yönetimin belirli bir değerlendirmesini içermektedir. Şirket yönetiminin bu hususta yaptığı değerlendirme, BDS 570: İşletmenin Sürekliliği denetim standardının 5. maddesinde üç unsur olarak sayılmıştır. Buna göre; ilk olarak, bir olay veya şart ne kadar ileri bir tarihte meydana geliyorsa, söz konusu olay veya şartların sonucuna ilişkin belirsizlik derecesinin o kadar artacağı belirtilmiştir. İkinci olarak, işletmenin büyüklüğü ve karmaşıklığının, faaliyetlerinin niteliğinin ve durumunun, dış faktörlerden etkilenme derecesinin olay veya şartların sonucuna ilişkin değerlendirmeyi etkileyeceği belirtilmiştir. Üçüncü olarak ise, geleceğe ilişkin yapılan bir değerlendirmenin, o değerlendirmenin yapıldığı andaki mevcut bilgilere dayanacağı, bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan olayların yapılan değerlendirme ile tutarlı olmayan sonuçlar ortaya koyabileceği belirtilmiştir (BDS 570, md. 5). Bu kapsamda, finansal tablolar hazırlanırken işletme yönetiminin süreklilik varsayımını kullanmasına ilişkin olarak, denetim işini üstlenen bağımsız denetçinin sorumluluğu doğabilecektir. Bağımsız denetçinin bu kapsamdaki sorumluluğu BDS 570 standardında düzenlenmiştir. Söz konusu standardın 6. maddesine göre; denetçi, finansal tabloların hazırlanmasında yönetimin kullandığı işletmenin sürekliliği varsayımının uygunluğu hakkında yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etme ve işletmenin sürekliliğinin

devamına ilişkin önemli bir belirsizliğin olup olmadığı konusunda bir sonuca varma sorumluluğu taşımaktadır (BDS 570, md. 6). Bağımsız denetçinin bu husustaki amaçlarını da belirleyen bu sorumluluk, BDS 570'in 9. maddesinde denetçinin amaçları olarak sayılmıştır.

Bağımsız denetçi, yapmış olduğu denetim çalışmasına bağlı olarak elde ettiği denetim kanıtlarına dayalı olarak, işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin var olup olmadığı hususunda bir sonuca varmaktadır. Bağımsız denetçi, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin söz konusu olduğu sonucuna varması durumunda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmış ise olumlu görüş; yeterli açıklama yapılmamış ise sınırlı olumlu görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı vermesi gerekmektedir. Bağımsız denetçinin, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olmadığı sonucuna varması durumunda ise, bağımsız denetçi, olumsuz görüş vermektedir (BDS 570, md. 18-21). Bu kapsamda, işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunun ve bu tür durumların hangi tür görüşlerle verildiğinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

1.2. Araştırma Problemi

İşletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunun ve bu tür durumların hangi tür görüşlerle verildiğinin belirlenmesi finansal bilgi kullanıcılarının kararları açısından önem taşımaktadır. Özellikle, bağımsız denetçi görüşlerinin gerçek denetim görüşlerini yansıtmadığı ile ilgili olarak literatürdeki tartışmalar dikkate alındığında, denetçilerin benzer olay veya şartlarda farklı yönde denetim görüşleri verip vermediklerinin tespit edilmesinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu kapsamda, bu çalışmanın temel araştırma problemi ve alt araştırma problemleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Araştırmanın Temel Problemi: İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartlar, nelerden oluşmaktadır?

Araştırmanın Alt Problemleri:

1. İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşleri, hangi türde denetim görüşleri olarak verilmektedir?
2. İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşleri, hangi türde denetim kuruluşlarınca verilmektedir?
3. İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartlar, hangi türde denetim görüşü olarak verilmektedir?
4. İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartlar, hangi türde denetim kuruluşlarınca verilmektedir?
5. İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartlar nelerdir?
6. İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartlar, hangi türde denetim görüşü olarak verilmektedir?
7. İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartlar, hangi türde denetim kuruluşlarınca verilmektedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunu BDS 570 denetim standardı çerçevesinde incelemektir. Bu temel amaca bağlı olarak, işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların hangi türde denetim görüşleri ile verildiği ve bu hususta denetim kuruluşları arasında uygulama farklılıkları olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

1.4. Araştırmanın Metodolojisi

Türkiye’de işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunu 2013-2016 döneminde imalat sanayi şirketleri örneğinde içerik analizi yöntemiyle belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, genel olarak aşağıdaki yöntem izlenmiştir.

- 2013-2016 yılları arasında aralıksız faaliyet gösteren imalat sanayi şirketleri belirlenmiş ve söz konusu şirketlerden BDS 570 kapsamında denetim görüşü verilen şirketler tespit edilmiştir.

- İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin neler olduğu, hangi türde denetim görüşü ile verildiği ve hangi tür denetim firmaları tarafından verildiği nitel analiz yöntemlerinden birisi olan içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Literatüre Katkısı

Türkiye’de, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunu ve bu hususların hangi türde denetim görüşleri ile verildiğini araştıran bu çalışmanın, literatüre çeşitli katkılar sağlaması beklenmektedir. İlk olarak, bu çalışmanın işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların denetim görüşü ile ortaya konulmasında denetim kuruluşları arasında denetim görüş türü açısından uygulama farklılıkları olup olmadığını ortaya koymak suretiyle literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. İkinci olarak, çalışma konusu kapsamındaki gerek ulusal gerekse uluslararası çalışmalar incelendiğinde, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler içeren denetim görüşlerini tahmine yönelik çalışmaların ağırlıklı olduğu ve genellikle de nicel analiz yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmak suretiyle konu ile ilgili durumu kendi uygulama ortamı içinde değerlendirmek suretiyle literatüre katkı sağlanması beklenmektedir. Üçüncü olarak, Türkiye’de işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartlardan en sık karşılaşılanların neler olduğunu ortaya koymak suretiyle işletmenin sürekliliğini tahmine yönelik çalışmalarda kullanılacak alternatif değişkenler noktasında literatüre fayda sağlaması beklenmektedir. Son olarak, içerik analizi yöntemi kullanılmak suretiyle konu ile ilgili yapılmış bir çalışmaya rastlanmamış olması nedeniyle, bu çalışmanın alandaki önemli bir boşluğu doldurmak suretiyle de gelecekte yapılacak araştırmalar hususunda literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.6. Araştırmanın Planı

Türkiye’de işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunun araştırıldığı bu çalışma, giriş ve sonuç bölümleri dahil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü; araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın metodolojisi, araştırmanın literatüre katkısı ve araştırma planını içeren giriş bölümüdür.

Çalışmanın ikinci bölümünde; bağımsız denetim ve bağımsız denetim görüşü ile ilgili kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan bu bölümde; bağımsız denetim ve bağımsız denetçi kavramları, bağımsız denetimin ve bağımsız denetçinin amaçları ile bağımsız denetim görüşünün oluşturulması ve denetim görüş türleri hakkında temel bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; işletmenin sürekliliği ile ilgili denetim sonuçları ve raporlama Bağımsız Denetim Standardı 570 çerçevesinde açıklanmıştır. Bu kapsamda, işletmenin sürekliliğine ilişkin denetçi sorumlulukları, risk değerlendirme prosedürleri, olay veya şartların belirlenmesi durumunda uygulanacak ilave denetim prosedürleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ve uygun olmadığı durumlarda denetim raporlamasının nasıl olması gerektiği hakkında BDS 570 kapsamında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında denetim literatüründeki ulusal ve uluslararası çalışmalar ile ilgili literatür araştırmasına yer verilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümü, Türkiye’de işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunun Borsa İstanbul imalat sanayi şirketleri örneğinde içerik analizi yöntemiyle araştırıldığı uygulama bölümüdür. Bu bölümde ilk olarak, araştırmanın yöntemine yer verilmiştir. İkinci olarak ise çalışmanın tanımlayıcı istatistikleri ve içerik analizi sonucu elde edilen bulgular tablolar halinde ortaya konularak yorumlamalar yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, çalışma konusu ile ilgili genel sonuçlar ortaya konulmuştur. Ayrıca, çalışmanın kısıtlarının neler olduğu belirtilmiş ve geleceğe yönelik araştırmalar için bazı önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM II

BAĞIMSIZ DENETİM VE BAĞIMSIZ DENETİM GÖRÜŞÜ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GİRİŞ

Günümüzde hızlı bir değişim gösteren bilgi ve iletişim teknolojileri ekonomik ve sosyal yaşamın karmaşıklaşmasına, işletmelerin faaliyet alanlarının genişlemesine neden olmaktadır. İşletmelerde meydana gelen bu büyüme beraberinde muhasebe sistemlerinin de karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda yaşanan finansal krizler ve ekonomik skandallar, işletmelerin muhasebe bilgilerinin güvenilirliğini ve finansal tabloların doğruyu yansıtıp yansıtmadığını sorgulamaktadır. Bilgi kullanıcılarının ve işletme hakkında yatırım kararı alacak olan grupların doğru, güvenilir ve tarafsız bilgiye duydukları ihtiyaç artmaktadır. İhtiyaç duyulan bu bilgi etkin ve verimli bir şekilde tamamlanan bağımsız denetim çalışması ile elde edilebilmektedir. Bu durum, bağımsız denetimin ve bağımsız denetim mesleğinin önemini vurgulamaktadır. Bağımsız denetim kadar bu mesleği yerine getiren kişi ve kişilerinde alanında uzman, tarafsız davranabilen, çalışmalarında gerekli özeni ve dikkati gösterebilen denetçiler olması gerekmektedir.

Bağımsız denetim veya dış denetim, işletme dışından işletme ile ilgili herhangi bir bağı bulunmayan kişi ve kurumlar tarafından yapılan denetimdir. Bağımsız denetim, bağımsız denetçi tarafından mevcut denetim standartlarına ve çalışma alanı standartlarına uygun olarak yapılmaktadır. Denetçi denetim faaliyetlerini gerçekleştirirken belirli standartlara uyarak yeterli ve uygun denetim kanıtlarını toplamaktadır. Elde ettiği denetim kanıtlarını Bağımsız Denetim Standardı kapsamında, finansal tablolar üzerindeki etkisine ve yaygınlığına göre değerlendirmektedir. Değerlendirmeleri sonucu ulaştığı kanaatine göre görüş türünü belirler ve belirlediği görüş türünün nedenlerini finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırladığı denetim raporunda açıklamaktadır.

Bağımsız denetçi, finansal tabloların bütününe genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak gerçeği yansıttığına, güvenilir bilgiler içerdiğine kanaat getirdiğinde olumlu görüş bildirmektedir. Bağımsız denetçinin olumlu görüş kanaatine ulaşamadığı durumlarda ise denetim standartlarına uygun olarak olumlu görüş dışında bir denetim görüşü verilebilmektedir. Bu durumda bağımsız denetçi, elde ettiği kanıtlara dayanarak bu kanıtların finansal tablolar üzerindeki etkilerine bakmaktadır. Buna göre, bir bütün olarak finansal tablolar önemli veya yaygın bir yanlışlık içermiyorsa sınırlı olumlu görüş, önemli bir yanlışlığa neden oluyorsa olumsuz görüş bildirir veya finansal tabloların önemli bir yanlışlık içermediğine ilişkin olarak yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilemediğinde ise görüş bildirmekten kaçınabilmektedir.

2.2. Bağımsız Denetim Kavramı

Bağımsız denetim kavramı ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmakla birlikte, söz konusu kavram ile ilgili tanımlamalardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Güredin (2010, s. 11-12), Denetim Kavramları Komitesinin muhasebe denetimini; “İktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir.” şeklinde tanımladığını belirtmiş ve söz konusu denetim tanımından hareket edildiğinde denetimin aşağıdaki unsurlardan oluşacağı ifade edilmiştir:

- a) “Denetim ile ilgili tüm tanımlarda denetimin bir süreç olduğu belirtilmektedir”. Bu süreç denetim faaliyeti için gerekli olan bilgilerin ve kanıtların toplanmasını, elde edilen bulguların değerlendirmesini ve bu değerlendirme sonucuna göre bir denetim görüşüne varılmasını, varılan görüşün denetim raporunda ilgili yerlere iletilmesi sürecini içerir.
- b) “İktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddialar” ifadesi ile de muhasebenin iktisadi bilgileri inceleme, ölçme ve raporlama işlevleri belirtilmektedir. Denetçi denetim faaliyetine başlarken denetlediği işletmenin belirli bir döneme ait olan finansal tablolarını ve iktisadi faaliyetlerini içeren raporları incelemektedir. Denetçi raporlar üzerinde gerekli incelemeleri yaptıktan sonra işletme

yönetiminin kendisine sunduğu rapordaki bilgilerin doğruluğunu, güvenilirliğini araştırır ve onaylar.

- c) “Önceden saptanmış ölçütler”, yönetimin iktisadi faaliyet ve olaylara ait bilgilerin ve iddiaların doğruluğunun araştırılması amacıyla karşılaştırıldıkları standartlardır. Denetçi denetim çalışmalarını yürütürken önceden belirlenmiş standartlara ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak değerlendirmesini yapmaktadır.
- d) “Uygunluk derecesi” yönetim tarafında sunulan iddia ve bildirimlerin belirlenmiş ölçütlerle ne derece uyumlu olduğunu gösteren ölçüdür.
- e) “Tarafsızca kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme”, denetçinin tarafsız bir şekilde ve bağımsız bir kişi olarak sunulmuş bildirimleri, gerekli dikkat ve özeni göstererek incelemesi ve sonuçları değerlendirmesi anlamında kullanılmaktadır.
- f) “İlgi duyanlar” ilgili çıkar gruplarını ve kamuyu ifade etmektedir. Denetçinin değerlendirme sonuçlarını kullanarak ve bu sonuçlara dayanarak karar alacak olanlar ilgili taraf olmaktadır. İlgili taraftan kastedilen işletme yöneticileri, ortaklar, kredi verenler, devlet kurumları ve kamu sayılmaktadır.
- g) “Sonuçları bildirme” denetim sürecinin son aşaması sonuç bildirmedir. Denetçi işletmenin sunmuş olduğu iddia ve bildirimleri inceleyerek geçerliliğini ve güvenilirliğini analiz eder ve onaylar. Bu onaylama zorunluluk taşımamaktadır ve değerlendirme sonuçlarına göre ret açıklamasında da bulunabilir. Denetçi inceleme sonuçlarını yazılı bir raporla yapmaktadır. Denetçi bu raporda yapmış olduğu denetim çalışmasına dayanarak denetlenen işletmenin finansal durumunu ve finansal sonuçlarının genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile uyumlu olduğu, doğru, açık ve güvenilir biçimde gerçeği yansıttığını görüşünde açıklar (Güredin, 2010, s. 11-12).

Çaldağ’a (2007, s.42) göre; “İşletmelerin mali tablolarında sunulan bilgilerin doğru, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile yasalara uygun olup olmadığı konusunda bir kanaate ulaşmak amacı ile işletmenin iç kontrol sistemi ve muhasebe sisteminin, konusunda uzman bağımsız denetçi tarafından incelenmesidir”.

Sermaye Piyasa Kurumu’na (SPK) göre bağımsız denetim; ortakların ve sermaye piyasası kurumlarının kamuya açıklanacak veya SPK tarafından istenecek mali

tabloların genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığının, denetçi tarafından denetim kurallarına göre defter, kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesini ve elde edilen sonuçların raporlanmasını ifade eder şeklinde açıklamıştır (Durmuş ve Taş, 2008, s. 10).

Selimoğlu'na (2012, s. 5) göre; “Bağımsız denetim, bir işletmenin ekonomik faaliyetleri sonucunda hazırlanan finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğu ve doğruluğunun makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtları ile bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden değerlendirilmesi ve sonuçlarının bir rapora bağlanmasıdır”.

Yaşar'a (2011, s. 9) göre; “Bağımsız dış denetim, bağımsız dış denetime tabi şirketlerin kamuya açıklanacak finansal tablo ve raporlardaki bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygun olup olmadığı ve gerçek finansal durum ve faaliyet sonuçlarını yansıtıp yansıtmadığının, bağımsız dış denetçi/denetim kuruluşları tarafından bağımsız denetim standartları çerçevesinde denetime tabi tutulması sonucunda tespit edilen hususların rapora bağlanmak suretiyle kamuya açıklandığı sistematik bir süreç” olarak tanımlanmıştır.

Karacan ve Uygun'a (2012, s. 42) göre; “Bağımsız denetim, müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan, serbest meslek erbabı olarak kendi nam ve hesabına çalışan veya bu faaliyetini bir denetim şirketine bağlı olarak devam ettiren denetçi ve denetçiler tarafından işletmenin talebi ile bir denetim sözleşmesi çerçevesinde işletmenin finansal tablolarının denetimi ile uygunluk ve performans denetiminin yapılmasıdır”.

2.3. Bağımsız Denetimin Amacı

3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebe Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'na göre denetimin amacı; “Firma, kurum ve kuruluşların sahip ve ortaklarına alacakları ile kredi kuruluşlarına, işçi ile işveren kuruluşlarına, devletin ekonomik ve idari birimleri ile ayrıca vergi idaresine bunların mali tablolarında yer alan kayıtların gerçeğe uygun doğru ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktır” (Durmuş ve Taş, 2008, s. 186).

İşletmeye yatırım yapmayı düşünen veya yatırım yapmış olanların verecekleri kararlar, bağımsız denetim sonucunda hazırlanan raporlara göre verileceğinden, işletme ile ilişkide bulunanlar (ortaklar, çalışanlar, bankalar, tedarikçiler, müşteriler ve çeşitli kamu kuruluşları...) işletmeyle olan ilişkilerini bu raporlar aracılığıyla güvenilir bilgi elde ederek sağlayacaktır. Bu kapsamda, bağımsız denetimin amacı, işletmenin mali durumu hakkında doğru ve güvenilir bilgi sağlamaktır (Özyurt, 2010, s. 4).

Finansal tablolar denetiminin amacı, finansal tabloların ve diğer finansal bilgilerin bir raporlama sistemine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı hususunda kullanıcılara güvence sağlayacak bir görüş oluşturmaktır (Sağlam ve Yolcu, 2014, s. 51).

Finansal tabloların bağımsız denetimden beklenen amaçları, şu şekilde sınıflandırmak mümkündür (Şahmaroğlu, 2016, s. 13-15):

- Bilgilendirme Amacı : Bağımsız denetim ile bilgi kullanıcılarının kararlarına dayanak oluşturan güvenilir, tarafsız bilgiyi kamuoyuna sunmak suretiyle yatırımcıları risklere karşı bilinçlendirmektir.
- Koruyucu Amacı : Bağımsız denetimin bir diğer amacı da yanıltıcı işlem ve uygulamaları önleyerek yatırımcıları ve yatırım kararı alacakları korumaktır.
- Caydırıcı Amacı : İşletme yöneticilerinin hazırladığı finansal tablolar genellikle işletme çıkarlarına öncelik vereceği için kamuyu yanıltıcı bilgiler içerebilir. Bu gibi yanıltıcı bilgilerin önlenmesi, işletmenin kamuoyunda kötü bir izlenim oluşturmasının engellenmesi için bağımsız denetimin işletmeler için zorunlu olması gerekmektedir.
- Ekonomik Amacı : Piyasalar uygulanan bağımsız denetimle gerçeği yansıtan, güvenilir duruma gelmektedir. Böylece ekonomiye katkı sağlayacak yerli yatırımcılar ve yabancı yatırımcılar için özendirici olacaktır.

Bağımsız denetimin amaçları olarak yukarıda sayılanlardan da anlaşılacağı üzere; bağımsız denetim, hem toplumdaki çeşitli gruplara fayda sağlamakta hem de ekonomik yaşamı düzenlemektedir.

2.4 Bağımsız Denetçi Kavramı

Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 200'ün (Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları Ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi) başlıklı 13. maddesinin a bendine göre; “Bağımsız denetçi; denetimi yürüten kişi veya kişileri, genellikle sorumlu denetçiyi veya denetim ekibinin diğer denetçilerini veya ilgili durumlarda denetim şirketini ifade eder. Bir BDS’de bir yükümlülük veya sorumluluğun sorumlu denetçi tarafından yerine getirileceğinin açıkça ifade edilmesi hâlinde, “denetçi” terimi yerine “sorumlu denetçi” terimi kullanılır. İlgili yerlerde “sorumlu denetçi” veya “denetim şirketi”, bu terimlerin kamu sektöründeki eş değerlerini ifade eder”.

Çaldağ’a (2007, s. 42) göre; “Bağımsız denetçi, herhangi bir kişi veya kuruluşa bağlı olmadan, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve esasları ışığında mali tabloların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını araştıran kişidir. Bağımsız denetçi türleri; Yeminli Mali Müşavirler (YMM), SPK kapsamında denetim yapan bağımsız denetçiler, bankalar bağımsız denetçileri’dir”.

Durmuş ve Taş’a (2008, s. 8) göre ise; “Denetçi, denetim çalışmalarını yürüten, yeterli mesleki bilgi ve tecrübeye sahip, bağımsız davranabilen, yüksek ahlaki nitelikler taşıyan kimsedir”.

SPK’ya göre stajyer denetçi, denetçi yardımcısı, denetçi, kıdemli denetçi, baş denetçi ve sorumlu ortak baş denetçi denetim mesleğini yürüten meslek mensuplarıdır. Türkiye’de bağımsız denetçilerin yasal statüsü ile ilgili en önemli düzenleme, 3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM), ve Yeminli Mali Müşavirlik (YMM) Kanunu’dur. Bu kanuna göre; “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlik ” ünvanına sahip kimseler de denetim yapma yetkisine sahiptir.

Elitaş (2011, s. 34)’a göre; asıl görevi işletmelerin finansal tablolarını denetlemek olan bağımsız denetçinin diğer görevleri de şunlardır:

- İşletmelere vergi ile ilgili konularda danışmanlık yapmak,
- Çeşitli konularda yönetime danışmanlık yapmak,
- İç kontrolün yapısının oluşturulmasına yardımcı olmak,

- Muhasebe sistemini kurmak ve iç denetim işlevinin oluşmasına yardımcı olmak,
- Kamu kurumlarının işletmeden talep ettiği bilgilerin ve belgelerin onaylanmasını sağlamaktır.

2.5. Bağımsız Denetçinin Amacı

Bağımsız Denetim Standardı 200 (BDS 200)'ün 11. maddesine göre; “Finansal tabloların denetiminin yürütülmesinde denetçinin genel amaçları:

- a. Bir bütün olarak finansal tabloların, hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmek ve böylece finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına dair bir görüş bildirmek ve
- b. Bulgularına uygun olarak, finansal tablolar hakkında raporlama yapmak ve BDS'lerin zorunlu tuttuğu bildirimlerde bulunmaktır”.

Bağımsız denetçi, gerçekleştirdiği denetim faaliyeti sonucunda gerekli ve yeterli denetim kanıtlarını bir araya getirmekte ve elde ettiği denetim kanıtlarının sonuçlarını analiz etmek suretiyle finansal tablolara ilişkin görüşünü ortaya koymaktadır.

BDS 700 (Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma Ve Raporlama Hakkındaki Tebliğ)'in 6. Maddesine göre; denetçinin amaçları, elde edilen denetim kanıtlarından çıkarılan sonuçların değerlendirilmesi sonucuna dayanarak finansal tablolara ilişkin görüş oluşturmak ve oluşturulan bu görüşün dayanağının da açıklandığı yazılı bir rapor aracılığıyla açık ve net bir biçimde bu görüşü ifade etmektir. Bu çerçevede; bağımsız denetçi, mesleğinin ve yasaların gerektirdiği sorumlulukları yerine getirirken sunmuş olduğu denetim hizmetinin etkinliğini ve verimliliğini de arttırmaktadır. Bağımsız denetçinin kaliteli bir bağımsız denetim hizmeti sunması, denetim çalışması sonucunda ortaya çıkan denetim raporunun da kalitesini ve güvenilirliğini arttıracaktır. Böylece, bağımsız denetçi, denetim raporundan faydalanacak olanlara doğru ve güvenilir bilgi sunarak mesleğinin sorumluluklarını yerine getirmiş olacaktır.

2.6. Bağımsız Denetim Görüşünün Oluşturulması ve Görüş Türleri

Bağımsız denetçinin finansal tablolara ilişkin görüş oluşturma sorumlulukları, finansal tabloların denetimi sonucunda düzenlenen bağımsız denetim raporunun şekli ve içeriğine ilişkin hususlar Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 700'de ele alınırken, denetçi raporunda olumlu görüş dışında bir görüş verilmesi durumunda denetçi raporunun şekli ve içeriğinin nasıl etkilendiği ise BDS 705'de ele alınmıştır. Bu kapsamda, bu kısımda, bağımsız denetim görüşünün oluşturulması ve görüş türleri söz konusu standartlar dikkate alınarak aşağıda açıklanmıştır.

2.6.1. Bağımsız Denetim Görüşünün Oluşturulması

700 No.lu Bağımsız Denetim Standardında açıklandığı üzere; denetçi, finansal tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına ilişkin bir görüş oluşturur (BDS 700, md. 10). Söz konusu standarda göre; denetçi, denetim görüşünü oluştururken bir bütün olarak finansal tabloların hata ve hileye yönelik önemli yanlışlık içerip içermediğine dair güvence olup olmadığını konusunda bir sonuca varır. Varılan bu sonuç ile denetçinin, yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edip etmediğine ilişkin bir sonuca ulaşmış olur. Aynı zamanda denetçinin, düzeltilmemiş yanlışlıkların tek başına veya toplu olarak önemli olup olmadığına dair bir sonuç elde edilmektedir. Denetçi finansal tabloların, tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını değerlendirir. Bu değerlendirme yönetimin yargılarındaki tarafsızlığı ve işletmenin muhasebe politikalarının nitel yönlerini içermektedir (BDS 700, md. 11-12).

Bağımsız denetçi, geçerli finansal raporlama çerçevesinin hükümlerini aşağıdaki şekilde değerlendirmektedir (BDS 700, md. 13):

- a. Belirlenen ve uygulanan muhasebe politikalarının finansal tablolarda yeterli şekilde açıklanıp açıklanmadığını,
- b. Belirlenen ve uygulanan muhasebe politikalarının uygunluğu ile bu politikaların geçerli finansal raporlama çerçevesiyle olan tutarlılığını,
- c. Yönetimin yapmış olduğu muhasebe tahminlerinin makul olup olmadığını,

- d. Finansal tablolarla sunulan bilgilerin ihtiyaca olan uygunluğu, bilgilerin güvenilirliği, karşılaştırılabilir ve açıklanabilir olup olmadığı,
- e. Hedef kullanıcıların finansal tablolarda yer alan bilgilerin önemini ve etkisini anlamalarını sağlayacak şekilde yeterli açıklamaların yapılıp yapılmadığını,
- f. Her bir finansal tablonun başlığı dahil olmak üzere, finansal tablolarda bulunan terminolojinin uygun olup olmadığını değerlendirir.

Yukarıdaki hükümlerden de anlaşılacağı gibi denetçi görüşünü oluştururken, geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak bir takım değerlendirmeler yaparak görüşünü ortaya koymaktadır.

Güredin'e göre (2014, s. 72); SPK bağımsız denetim raporunda finansal tabloların gerçeğe uygun şekilde sunumunu sağlamak üzere iç kontrolün uygun olarak planlanması, uygulamaya geçirilmesi ve yürütülmesi sorumluluğunun işletme yönetimine ait olduğunu vurgulamaktadır. Denetim raporunda bağımsız denetçinin sorumlulukları, finansal tablolarda hata, hile ve usulsüzlükten doğabilecek önemli yanlışlıklara yönelik risklerin değerlendirilmesinde iç kontrol sisteminin dikkate alındığı belirtilmektedir. Buradaki amaç iç kontrol sistemi hakkında görüş bildirmek değildir. Asıl amaç denetim tekniklerini tasarlamak için finansal tablolar ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Ancak iç kontrolün etkinliğine ilişkin görüş bildirme sorumluluğu doğarsa, raporda bağımsız denetimin iç kontrolün etkinliğini kapsamadığına dair paragrafa yer verilmeyeceği ifade edilmektedir (Güredin, 2014, s. 72).

Denetçi, denetim faaliyetlerinin tamamlandığı ve elde edilen sonuçlar ile denetim görüşünün oluşturulduğu denetim sürecinin son safhasında; yapmış olduğu denetim çalışmalarını gözden geçirir, toplamış olduğu yeterli ve uygun denetim kanıtlarını değerlendirir. Tüm değerlendirmeler sonucunda ise finansal tablolar hakkında görüşünü oluşturur (Erdoğan ve diğerleri, 2012, s. 197).

2.6.2. Bağımsız Denetim Görüş Türleri

BDS 700'e göre; denetçi, finansal tabloların, tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlandığı sonucuna vardığında olumlu

görüş vermesi gerekmektedir. Denetçi elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak bir bütün olarak finansal tabloların önemli yanlışlık içerdiği sonucuna varırsa veya önemli yanlışlık içermediği sonucuna varmak için yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemezse BDS 705 uyarınca denetim raporunda olumlu görüş dışında bir görüş vermektedir (BDS 700, md. 16-17).

2.6.2.1. Olumlu Görüş

Bağımsız denetim raporunda olumlu görüş verilebilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir (Durmuş ve Taş, 2008, s. 33):

- Denetim süresi boyunca genel standartlara ve çalışma alanı standartlarına uygun hareket edilmiş olmalı,
- İncelenen finansal tablolar Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ne (GKGMİ) uygun olarak hazırlanmış olmalı,
- Finansal tablolardaki bilgiler kullanıcıların anlayabileceği düzeyde anlaşılır ve açık olmalı,
- İşletmenin finansal tablolarını etkileyecek belirsizlikler olmamalı,
- Denetçi denetim çalışmalarını yürütürken ve denetim kanıtlarını toplarken herhangi bir kısıtlama ile karşılaşmamalı.

BDS 700'e göre; denetçi, finansal tabloların, tüm önemli yönleriyle gerçeği doğru ve dürüst bir şekilde yansıttığına ve geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlandığını sonucuna varırsa olumlu görüş vermektedir (BDS 700, md. 16).

Denetçi, bazı durumlarda, olumlu denetim görüşünü etkilemeyen, ancak önemi nedeniyle finansal tablo kullanıcılarının dikkatine sunulması gerekli olabilecek hususların varlığını tespit etmesi halinde, tespit ettiği bu bilgiyi denetim raporunda açıklayıcı paragraf olarak görüş bölümünün altına eklemesi gerekir. Denetim görüşüne yapılan bu ek, raporun diğer bölümlerinin metninde bir değişiklik oluşturmaz. Bazı durumlarda ise ayrı bir açıklayıcı paragraf yerine raporun giriş, kapsam ve bölümlerinin metninde değişiklik yapılabilir. Olumlu denetim raporunda açıklama paragrafı

eklenmesini veya raporun metninde değişiklik yapılmasını gerektirecek başlıca nedenler şöyle sıralanmaktadır (Güredin, 2014, s. 73-74).

- Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin uygulanmasında tutarlılık ilkesine yönelik aykırılık,
- İşletmenin sürekliliğine yönelik önemli şüphe olması,
- Denetçini bir muhasebe ilkesinden sapmayı gerektirecek hususların varlığını kabul etmesi,
- Bir olayın vurgulanması,
- Başka denetçilerin hazırladıkları raporların olması.

2.6.2.2. Olumlu Görüş Dışındaki Görüş Türleri

Denetimin kapsamının sınırlandırılmış olması, GKGMİ’nde sapmalar olması ve denetçinin bağımsızlığının söz konusu olmadığı durumlarda, olumlu denetim görüşünden sapmalar söz konusu olmaktadır. Denetim kapsamının sınırlandırılması denetlenen işletmeden kaynaklı olabileceği gibi işletmenin ve denetçinin kontrolü dışındaki nedenlerden de kaynaklanabilir. GKGMİ’nden sapmalarda finansal tabloların bu ilkelere uygun hazırlanmaması, tutarlılık ilkesine ve tam açıklama ilkesine uyulmamasından kaynaklanmaktadır. Denetçinin bağımsızlığı ise finansal tablo kullanıcıları açısından büyük önem taşımaktadır. Denetçinin bağımsızlığının şüpheye düşmesi vereceği görüşün önemini kaybetmesine neden olmaktadır (Güredin, 2014, s. 78-79).

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun 1.1.2013 tarihinde yayınlanan ve bu tarihten sonra başlayacak hesap dönemlerinden itibaren uygulanmak üzere, 31 no.lu Türkiye Denetim Standartları Tebliği ile “Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi (BDS 705)” başlıklı denetim standardı yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu standart, denetçinin Bağımsız Denetim Standartları’na uygun bir görüş oluştururken, finansal tablolara ilişkin olumlu görüş dışında bir görüş verilmesi durumunda içinde bulunulan şartlara uygun bir rapor düzenlenmesini gerektirmektedir.

BDS 705' göre; denetçinin olumlu görüş dışında denetim görüşü vermesini gerektiren durumlar aşağıdaki gibidir (BDS 705, md, 6):

- a) Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak, bir bütün olarak finansal tabloların önemli yanlışlık içerdiği sonucuna varılması,
- b) Bir bütün olarak finansal tabloların önemli yanlışlık içermediği sonucuna varmak için yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilmemiş olması.

2.6.2.2.1. Sınırlı Olumlu Görüş (Şartlı Görüş)

Sınırlı olumlu görüş, denetçinin olumlu görüş dışında vereceği görüş türlerinden biridir. 705 no.lu BDS'nin 7. maddesinde ifade edildiği gibi denetçi şu durumlarda sınırlı olumlu görüş (şartlı görüş) vermektedir.

- a. Denetçinin yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmiş olduğu, yanlışlıkların tek başına ve toplu olarak önemli olduğu durumlarda ancak finansal tablolarda yaygın bir etkiye sebep olmadığı sonucuna varırsa,
- b. Denetçinin görüşüne dayanak sağlayacak yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememesiyle birlikte, tesbit edilmemiş yanlışlıkların bulunması halinde, bu durumun finansal tablolar üzerindeki etkisinin önemli olduğu ancak yaygın olamayabileceği sonucuna varırsa sınırlı olumlu görüş bildirir.

Standarttan da anlaşıldığı gibi denetçi yapmış olduğu denetim çalışması sonucunda elde ettiği yeterli ve uygun denetim kanıtlarına dayanarak finansal tabloların genelini etkilemeyen, doğru ve güvenilir olmakla birlikte bazı konularda eksiklik ve yanlışlıkların olduğunu tespit edebilir. Denetçi bu sonuca dayanarak denetim raporunda olumlu bir görüş veremeyebilir ve görüşünü sınırlı olumlu görüş yönünde kullanabilir. Ancak olumlu görüş verememesinin nedenlerini ayrıntılı bir şekilde denetim raporunda açıklamalıdır. Olumlu görüş belirtilen denetim raporundan farklı olarak, sınırlı olumlu görüşün belirtildiği denetim raporunda açıklama bölümü yer almaktadır.

Sınırlı olumlu (şartlı) görüş verilmesine yol açan aksaklıkların finansal tablolar üzerindeki etkisinin açıkça belirlenebildiği durumlarda, denetçi bunu açıklama bölümüne yazar veya finansal tablolara bir dipnot ekleyerek dikkat çeker. Bu

aksaklıklar uygulanmakta olan muhasebe politikaları ve ilkelerinde yapılan önemli bir değişiklikten kaynaklanıyorsa denetçinin ayrı bir bölümde bu durumu ifade etmesi gerekmemektedir (Güredin, 1994, s. 70-71).

2.6.2.2.2. Olumsuz Görüş

Denetçinin olumlu görüş dışında vereceği görüş türlerinden bir diğeri de olumsuz görüştür. BDS 705'in "Olumlu Görüş Türünün Belirlenmesi" başlıklı bölümün 8. maddesinde olumsuz görüş şu şekilde açıklanmaktadır: "Yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmiş olan denetçi, yanlışlıkların tek başına veya toplu olarak finansal tablolar için önemli ve (etkisinin) yaygın olduğu sonucuna varırsa olumsuz görüş verir" (BDS 705, md 8). Denetçinin olumsuz görüş vermesi durumunda, Olumsuz Görüşün Dayanağı paragrafında belirtilen hususun (veya hususların) öneminden dolayı, görüş paragrafında, denetçinin görüşüne göre aşağıdaki hususları belirtir (BDS 705, md. 24):

- a) *Gerçeğe uygun bir sunum çerçevesi uyarınca raporlama yapılması durumunda, finansal tabloların....geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunmadığını (veya doğru ve gerçeğe uygun bir görünüm sağlamadığını) veya*
- b) *Bir uygunluk çerçevesi uyarınca raporlama yapılması durumunda, finansal tabloların, tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanmamış olduğunu*

belirtir.

Denetçinin denetim raporunda olumsuz görüş bildirebilmesi için genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun bir biçimde denetimini tamamlaması gerekmektedir. Denetim çalışmaları sonucunda yanlışlıkların ve eksikliklerin finansal tablolar üzerindeki etkisinin yaygın olduğu sonucuna varılması durumunda, olumsuz görüş verilmektedir. Ayrıca, aşağıdaki durumların gerçekleşmesi ile de olumsuz görüş verilebilmektedir (Durmuş ve Taş, 2008, s. 34):

- Finansal tabloların doğru ve güvenilir bilgiler içermediği durumlarda,
- Muhasebe politikalarının devamlılığında önemli sapmalar olduğunda,
- Tam açıklama kuralına uyulmadığı durumlarda,

- Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden finansal tabloların bütünlüğünü bozacak yanlışlıklar ve önemli sapmalar bulunduğu.

2.6.2.2.3. Görüş Bildirmekten Kaçınma

Denetçinin vereceği görüş bildirmekten kaçınma ile olumsuz görüş aynı şeyi ifade etmemektedir. Görüş bildirmekten kaçınma denetçinin gerekli denetim kanıtlarını toplayamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Yeterli ve gerekli bilginin elde edilememesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Olumsuz görüşte ise denetçi, finansal tabloların gerçeğe uygun dürüst bir şekilde sunulmadığından emin şekilde görüş bildirmektedir (Güredin, 2014, s. 80).

Denetçi çalışma kapsamının sınırlandırılması ile karşılaşır ve bu sınırlandırma görüş bildirmek için gerekli kanıtların toplanmasına engel oluyor ise denetçi, görüş bildirmekten kaçınabilir. Denetçinin karşılaştığı bu sınırlandırma, işletme tarafından ya da başka nedenlerden ortaya çıkabilir. Sınırlanmış bir alanda yapılan denetim çalışması, Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları'na uygun yapılmamış demektir. Görüş vermektan kaçınarak hazırlanan veya görüş bildirmeyen denetim raporlarının açıklama kısmında, olumsuz görüş yerine sınırlandırma ya da belirsizlik durumuna neden olan olaylar açıklanmaktadır (Erdoğan ve diğerleri, 2012, s. 211-212).

BDS 705'e göre; denetçi aşağıdaki durumlarda, görüş vermektan kaçınma yönünde denetim görüşü verecektir (BDS 705, md. 9-10):

- Denetçi, görüşüne dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemezse ve -varsa- tespit edilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki muhtemel etkilerinin önemli ve yaygın olabileceği sonucuna varırsa, görüş vermektan kaçınır (BDS 705, md. 9).

- Denetçi, birden fazla belirsizlik içeren istisnai durumlarda, belirsizliklerin her birine ilişkin yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilmiş olmasına bağlı kalmaksızın, belirsizliklerin muhtemel etkileşimi ve finansal tablolar üzerindeki muhtemel kümülatif etkileri sebebiyle, finansal tablolara ilişkin görüş oluşturmanın mümkün olmadığı sonucuna varırsa, görüş vermektan kaçınır (BDS 705, md. 10).

Denetçi, yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemediği için görüş vermekten kaçınması durumunda, görüş paragrafında; “a) Görüş Vermekten Kaçınmanın Dayanağı paragrafında tanımlanan hususun (veya hususların) öneminden dolayı, denetim görüşüne dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edemediğini ve bu sebeple b) Finansal tablolara ilişkin görüş bildirmediğini (vermediğini) ifade eder” (BDS 705, md. 25).

BÖLÜM III

BAĞIMSIZ DENETİM STANDARDI 570 ÇERÇEVESİNDE

DENETİM SONUÇLARI VE RAPORLAMA

3.1. GİRİŞ

Son yıllarda yaşanan finansal krizler, işletme başarısızlıklarının artması, finansal durumu iyi olan işletmelerin iflas etmesi gibi nedenler, denetim çalışmalarında işletmelerin sürekliliği varsayımının gerek yönetim tarafından değerlendirilmesinde gerekse denetçi sorumlulukları açısından konunun önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. İşletmenin sürekliliği varsayımı yöneticiler, yatırımcılar, denetçiler, düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar ve çalışanlar olmak üzere geniş bir kesimi ilgilendirmektedir. Denetçilerin denetim faaliyeti ile birlikte işletmenin sürekliliğini devam ettirebilme kabiliyetinin de değerlendirilmesi zor bir süreci kapsamaktadır. Ancak, mesleki uzmanlık ve gerekli donanımına sahip denetçiler tarafından işletmenin sürekliliğine ilişkin önemli değerlendirmelere ulaşılmaktadır.

İşletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesi kapsamındaki düzenlemeler Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 570 no.lu “İşletmenin Sürekliliği” standardı ile belirlenmiştir. BDS 570 denetim standardında; sürekliliğe ilişkin belirsizlik durumlarında finansal tablolara ilişkin denetim görüşü oluşturulmasında bağımsız denetçinin sorumlulukları ve denetim raporunun şekil ve içeriği ile ilgili hususlarda düzenleme yapılmıştır. Buna göre, denetçi, finansal tabloların hazırlanmasında yönetimin kullandığı işletmenin sürekliliği esasına uygunluğu ile ilgili yeterli ve uygun denetim kanıtı elde ederek bir sonuca ulaşma sorumluluğu taşımaktadır. Bu kapsamda, denetçinin denetim faaliyetini yürütürken gerekli olan risk değerlendirmelerinin yapılması ve gerekli prosedürleri uygularken, bu durumun işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek belirsizliklerin tespit edilip edilmediği ile ilgili hususlara değinilmiştir.

Denetimin son aşaması olan raporlama, denetçinin yapmış olduğu denetimde elde edilen denetim kanıtlarına dayanılarak bir görüşe varılması ve bu görüşün yazılı bir raporla ilgililere duyurulmasıdır. BDS 570'te, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumlar açıklanmıştır. Bu kapsamda, finansal tablolarda karşılaşılan önemli belirsizliklere yönelik yeterli açıklamaların yapılması durumunda veya yapılmaması durumunda, belirsizliklerin etkisine göre denetçinin vereceği görüş türleri belirtilmiştir. Böylece, bağımsız denetçi, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilme kabiliyetini bu standart çerçevesince değerlendirecek ve karşılaştığı riskleri ve belirsizlikleri gerekli açıklamalar ile denetim görüşünde ortaya koyacaktır.

3.2. İşletmenin Sürekliliği Varsayımı

İşletmenin sürekliliği iktisadi yaşamın gerekliliğidir. Çünkü, işletme, iktisadi fayda sağlayan bir varlıktır. İşletme faaliyetlerinin belli bir süreyle sınırlı olması, genel iktisadi yapıyı ve işletmeden fayda sağlayacak çıkar gruplarını, yatırımcıları, çalışanları, borç verenleri, müşterileri ve kamu idaresi olarak fayda sağlayacak tarafları olumsuz etkiler. İşletme ömrünün belirli bir süreye bağlı olmaksızın devam etmesi ise işletmeye kendini geliştirme ve yenileme imkânı sağlar ve bu gelişim iktisadi hayatın devamlılığı demektir (Tepegöz ve Türedi, 2015, s. 44).

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan işletmenin sürekliliği kavramı; işletmelerin, kuruluş sözleşmelerinde aksine bir hüküm olmadıkça, bir süreye bağlı olmaksızın faaliyetlerinin sahipleri ya da hissedarlarının yaşam sürelerine bağlı olmadığını ve işletme ömrünün sonsuza kadar süreceğini varsayar. Bu kavram, aynı zamanda, maliyet esasının temelini de oluşturmaktadır. İşletmenin gelecekte faaliyetlerini sürdüremeyeceği öngörüldüğünde, varlıkların finansal tablolarda tasfiye değeriyle değerlendirilmesi gereklidir. Süreklilik varsayımının geçerli olduğu durumlarda ise varlıklar, sık sık değişim gösterebilen piyasa fiyatları yerine değişmez nitelikteki maliyet değeri ile finansal tablolarda değerlendirilir (Karacan ve Uygun, 2012, s. 228-229).

Bağımsız Denetim Standardı 570'e (md.2) göre; yönetimin işletmeyi tasfiye etme veya ticari faaliyetleri sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece,

genel amaçlı finansal tablolar, işletmenin sürekliliği esasına dayanılarak hazırlanır. Özel amaçlı finansal tablolar ise, işletmenin sürekliliği esasının geçerli olduğu bir finansal raporlama çerçevesince hazırlanabilir veya hazırlanamayabilir. İşletmenin sürekliliği esasını kullanmanın uygun olduğu durumlarda varlık ve yükümlülükler, olağan iş akışı içinde işletmenin söz konusu varlıklardan fayda elde edeceği ve yükümlülüklerini yerine getireceği esasına göre kaydedilir (BDS 570, md. 2).

“İşletmenin Sürekliliğini Devam Ettirme Kabiliyetinin Değerlendirilmesine İlişkin Sorumluluk” BDS 570’in 3 ile 5. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre; yönetimin işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin değerlendirme yapmasını gerektirecek bir açıklama ya da hüküm olmadığı durumunda, BDS 570, 2’inci paragraf’ta bahsedildiği gibi, finansal raporlama çerçevesinde açık bir hüküm bulunmasa dahi finansal tabloların hazırlanması, yönetimin işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin değerlendirme yapmasını gerektirmektedir (BDS 570, md. 4). Yönetimin yaptığı bu değerlendirme olay ve şartların doğası gereği gelecekte belirsizlik içeren sonuçlar hakkında, belirli bir tarihte muhakemede bulunulmasını içerir. Bu muhakemeler, aşağıdaki unsurlarla ilgilidir (BDS 570, md. 5);

- Bir olay veya şart ya da bunların sonuçları ne kadar ileri bir tarihte gerçekleşecekse, bu olay veya şartların sonuçlarına ilişkin belirsizlik derecesi de o kadar artar.
- Olay veya şartların sonucuna ilişkin muhakemeyi etkileyen işletmenin büyüklüğü ve karmaşıklığı, işletmenin faaliyetlerinin niteliği ve durumu, dış faktörlerden etkilenme derecesidir.
- Geleceğe ilişkin bir muhakeme, muhakemenin yapıldığı andaki mevcut bilgilere dayanır.

3.3. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Bağımsız Denetçinin Sorumlulukları

Bağımsız denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak işletmenin sürekliliğini önemli derecede şüpheye düşürecek durumlara ve olaylara dair belirsizlikler olup olmadığını incelemektedir. Denetçi işletmeye yönelik “işleyen teşebbüs” kavramının ciddi boyutta tehlikeye girmiş olduğuna kanaat getirirse, bu durumu görüş bölümünden sonra ekleyeceği açıklama paragrafı ile denetim raporunda

ilgililerin dikkatine sunar. İşletmenin sürekliliğini tehlikeye düşüren etkenler şöyle sıralanmaktadır (Güredin, 2014, s. 75-76):

- İşletmenin vadesi gelen borçlarını ödemekte güçlük çekmesi,
- Faaliyet zararlarının tekrarlanması ve çalışma sermayesi açıklarının olması,
- Önemli müşteri kayıplarının olması ve meydana gelen doğal afetlerin sigortalanmamış olması,
- İşletmenin faaliyetlerini tehlikeye düşürebilecek hukuki davaların ve benzeri olayların olması,
- Yönetici ve kilit personel kaybında yaşanan sorunlar.

Denetçi işletme yönetiminin esas aldığı işletmenin sürekliliği esasının, denetim faaliyetlerini planlarken, uygularken ve denetim sonuçlarını değerlendirirken her aşamada finansal tabloların hazırlanmasında doğru bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını araştırmaktadır. Aynı zamanda denetçi, işletmenin sürekliliği esasıyla ilgili önemli belirsizliklerin olup olmadığını, finansal tablolarda açıklanması gereken önemli hususların neler olduğunu göz önünde bulundurmalıdır (Almalı, 2009, s. 69).

İşletmenin sürekliliği kavramının uygunluğunu denetçi tarafından değerlendirilirken, en azından raporlama dönemi sonunda (bilanço tarihinden) sonraki on iki aya ilişkin mevcut bilgiler dikkate alınmalıdır. İşletmenin sürekliliğine ilişkin değerlendirmenin yönetim tarafından bilanço tarihinden sonraki on iki aydan kısa süreli olarak yapılmış olması durumunda, on iki aylık bir süreyi kapsayacak şekilde düzeltilmesi sağlanmalıdır (Tepegöz ve Türedi, 2015, s. 47).

Bağımsız Denetim Standardı 570 “Denetçinin Sorumlulukları” paragrafının 6. ve 7. maddelerinde denetçinin sorumlulukları açıklanmıştır. Buna göre; denetçinin sorumlulukları, finansal tabloların hazırlanmasında yönetimin kullandığı işletmenin sürekliliği esasına uygunluğu ile ilgili yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmek elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin önemli bir belirsizliğin olup olmadığıyla ilgili bir sonuca varmaktır. Bu sorumluluklar, finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan finansal raporlama çerçevesinde işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin yönetimin özel

bir değerlendirme yapmasını açık bir şekilde belirtmiyorsa dahi geçerlidir (BDS 570, md. 6).

3.4. Risk Değerlendirme Prosedürleri ve İlgili Faaliyetler

Finansal tabloların denetimi ile ilgili iki tür risk bulunmaktadır. Bunlar; denetim riski ve işletme riskidir. Denetim riski; finansal tablolarda önemli hata ve yanlışlıklar olduğu halde, denetçinin finansal tabloların doğru olarak sunulduğu sonucuna varması ve finansal tablolar hakkında olumlu görüş bildirmesi ihtimalidir. İşletme riski ise; finansal tabloların denetimi ile ilişkili olarak denetçinin veya denetim firmasının almış olduğu denetim işi sonucunda zarar görmesi ve mesleki itibarının kayba uğraması ihtimalini ifade etmektedir. Müşteri işletmenin risk düzeyini belirleyen başlıca faktörler; işletmenin finansal tablolarına güvenerek karar alan 3. kişilerin varlığı, yönetimin göstermiş olduğu dürüstlük, müşteri işletmenin denetim raporu açıklandıktan sonra finansal sıkıntıya girme ihtimalinin bulunmasıdır (Selimoğlu ve Uzay, 2009, s. 87).

Denetçi, hem kanıt toplamak amacıyla uygulayacağı denetim prosedürlerini tasarlamada, hem de finansal tabloların bir bütün olarak, tüm önemli durumlarda doğru olarak sunulup sunulmadığını incelerken, önemliliği ve denetim riskini gözönünde bulundurmalıdır. Denetim riski niteliksel veya niceliksel kavramlarla değerlendirilebilir. Denetim riskinin ve önemliliğin dikkate alınması, müşteri işletmenin büyüklüğüne ve karmaşıklığına, denetçinin işletmedeki tecrübesine, müşterinin iş hakkındaki bilgisine ve müşteriyle ilgili faktörlere göre farklılık doğurmaktadır (Kepekçi, 2000, s. 39).

Risk değerlendirme prosedürleri, denetimde yer alan önemli hata risklerinin tespit edilmesi ve incelenmesi amacıyla yapılmaktadır (Bozkurt, 1998, s.99). Bozkurt'a (2006, s.63-64) göre; denetim prosedürleri, denetim tarafından kanıt toplama ve toplanan kanıtların değerlendirilmede kullanılan, yöntem ve teknikler veya yürütülen faaliyetler sürecidir. Kepekçi'ye (2000, s.93) göre ise; kanıt elde etmek için kullanılan yöntemlere 'denetim teknikleri', bu tekniklerin uygulanmasına ise 'denetim prosedürleri' denir. Denetim prosedürleri, denetim kanıt türlerinin elde edilmesinde yazılı bir şekilde getirilmiş ayrıntılı aşamalardan oluşan bir süreçtir. İşletme iddialarını incelemeyi amaçlayan denetim prosedürleri ile ilgili şu örnekler sıralanmaktadır (Bozkurt, 2006, s. 63-64):

- Bilanço tarihinde var olduğu iddia edilen kasadaki nakitlerin sayılması
- İşletmenin yapmış olduğu hesaplamaların doğru olup olmadığını tespit etmek maksadıyla birim satış fiyatının ve toplamaların yeniden hesaplanması
- Büyük tutardaki ve olağan olmayan işlemlerin satış kayıtlarının incelenmesi
- Alınan mal veya hizmetlerin mantıklı olup olmadığı ve bu mal ve hizmetlerin işletmeye sağlayacağı faydaların tespit edilmesi amacıyla satış faturalarının bazılarının incelenmesi
- Stok devir hızının hesaplanarak, önceki yıllarla kıyaslanması.

Risk değerlendirmesinin perspektifi, geleceğe odaklanmış olmakla birlikte, denetimde kullanılan temel kanıtlar, mevcut program, proje veya süreç hakkında geçmişe dönük olarak sistematik şekilde toplanmış olan verilerdir (Köse, 2007, s. 70).

Risk değerlendirme ile ilgili prosedürler, denetimle ilgili risklerin finansal tablolar ve iddiaların değerlendirmesini sağlamaya ilişkin elde edilen denetim kanıtlarını kapsamaktadır. Fakat elde edilen denetim kanıtları tek başına yeterli olmamaktadır. Risk değerlendirme prosedürlerinin uygulanmasıyla elde edilen kanıtların, kontrol testleri veya maddilik prosedürleri gibi denetim faaliyetleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Denetçiler, mesleki yargılarından yararlanarak, gerçekleştirecekleri risk değerlendirme prosedürlerini ve müşterinin tanımlanmasına yönelik anlayışın kapsam ya da derinliğini belirlemektedirler (Haberal, 2016, s. 46).

Denetçi, BDS 315 (İşletme ve Çevresini Tanımak Suretiyle “Önemli Yanlılık” Risklerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi) uyarınca gerekli olan risk değerlendirme prosedürlerini uygularken, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya durumlarla ilgili önemli bir belirsizliğin olup olmadığını değerlendirir. Denetçi bunu yaparken, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesine ilişkin yönetimin bir ön değerlendirme yapıp yapmadığını belirler. Böyle bir değerlendirme yapılmış ise denetçi, değerlendirmeyi yönetimle görüşür ve yönetimin tek başına veya toplu olarak işletmenin sürekliliğini devam ettirebileceğine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartları belirleyip belirlemediğine karar verir. Bu durumun belirlenmesi halinde yönetimin mevcut olay veya şartları ele almaya yönelik planlarının olup olmadığına karar verir. Eğer, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesine ilişkin yönetim tarafından bir ön değerlendirmenin yapılmadığı durumda

ise, denetçi, işletmenin sürekliliği esasının amaçlanan kullanımı hakkında yönetimle irtibat halinde bulunur. Ayrıca, tek başına veya toplu olarak işletmenin sürekliliğini devam ettirebileceğine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartların var olup olmadığı konusunda yönetimi sorgular (BDS 570, md. 10). Bu kapsamda, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturabilecek olay veya şartlara ilişkin olarak BDS 570'in A2. Paragrafında örnekler verilmiştir.

3.5. Yönetimin Yaptığı Değerlendirmenin İncelenmesi

Denetçi, yönetimin yapmış olduğu işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin değerlendirmeyi inceler. Denetçinin gerçekleştireceği bu inceleme, yönetimin değerlendirmesini yaparken kullandığı işletmenin sürekliliği esasına dayanmaktadır (BDS 570, md. 12). BDS 570'in "Açıklayıcı Hükümler ve Uygulamalar" kısmında da (A8-A10) açıklandığı üzere; yönetimin değerlendirme yapmamasının meydana getirdiği eksiklikleri gidermek denetçinin sorumluluğu değildir. Ancak, denetçi bu konuda yönetimin değerlendirmesinde işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının uygun olup olmadığına dair bir sonuca varabilir. Denetçi yönetimin değerlendirmesini incelerken aynı zamanda yönetimin değerlendirme yaparken takip ettiği süreci, değerlendirmenin dayanaklarını ve esas varsayımlarını ve yönetimin geleceğe dair planları ile bu planların içinde bulunan şartlara rağmen uygulanabilir olup olmadığını da incelemektedir.

Denetçi, yönetimin işletmenin sürekliliğini devam ettirmesine yönelik yaptığı değerlendirmeyi incelerken BDS 570'e göre; şu durumu dikkate almalıdır: "Geçerli finansal raporlama çerçevesi uyarınca, yönetimin değerlendirmeyi yapmak için kullandığı dönem ile aynı dönemi veya ilgili mevzuatın daha uzun bir dönem öngörmesi durumunda bu süreyi dikkate alır". Denetçi, yönetimden yapılan değerlendirmenin finansal tablolar tarihinden itibaren on iki aydan daha kısa olması durumunda, bu süreyi en az on iki aylık bir süreyi kapsayacak şekilde genişletmesini isteyebilir (BDS 570, md 13). Denetçi, yönetimin değerlendirmesini incelerken, bu değerlendirmenin denetim sonucunda denetçinin haberdar olduğu tüm bilgilerle aynı olup olmadığını incelemektedir (BDS 570, md. 14). BDS 570 Madde 15'te de açıklandığı üzere, yönetimin değerlendirme yaptığı dönemden sonra işletmenin sürekliliğini devam ettirmesine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartları belirlemek için

denetçinin yönetimi sorgulama hakkı vardır. Ancak, bu sorgulama dışında denetçinin herhangi bir denetim prosedürü uygulama hakkı bulunmamaktadır.

3.6. Olay veya Şartların Belirlenmesi Durumunda Uygulanacak İlave Denetim Prosedürleri

Denetçi, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartları belirlediği durumda, bu olay veya şartlarla ilgili olarak önemli bir belirsizliğin var olup olmadığına karar vermesi gerekmektedir. Bu kararı vermek için ilave denetim prosedürlerini uygulamak suretiyle yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmektedir (BDS 570, md. 16). Söz konusu standarda göre; denetçinin uygulaması gereken ilave denetim prosedürleri aşağıdakilerden oluşabilecektir (BDS 570, A15. Paragraf):

- *Nakit akışı, kâr tahminleri ve diğer ilgili tahminlerin yönetimle birlikte analiz ve müzakere edilmesi.*
- *İşletmenin en son ara dönem finansal tablolarının analiz ve müzakere edilmesi.*
- *Borç senedi ve kredi sözleşmelerinin incelenerek bunlara ilişkin şartların herhangi bir şekilde ihlal edilip edilmediğinin belirlenmesi.*
- *Finansman zorluklarını tespit etmek için genel kurul, yönetim kurulu ve ilgili komitelerin toplantı tutanaklarının okunması.*
- *Dava ve iddiaların mevcudiyeti ve bunların sonuçları ile finansal etkilerinin tahminine ilişkin yönetimin yaptığı değerlendirmenin makul olup olmadığı konusunda işletmenin hukuk müşavirinin sorgulanması.*
- *İlişkili ve üçüncü taraflarla yapılan işletmeye finansal destek sağlamaya ve finansal desteği devam ettirmeye yönelik anlaşmaların mevcudiyetinin, yasallığının ve uygulanabilirliğinin teyit edilmesi ve bu tarafların ilave fon sağlama konusundaki finansal imkânlarının değerlendirilmesi.*
- *İşletmenin karşılanmamış müşteri siparişlerine ilişkin planlarının değerlendirilmesi.*

- *İşletmenin sürekliliğinin devamını azaltan veya başka şekilde etkileyen bilanço tarihinden sonraki olayları belirlemek amacıyla ilgili denetim prosedürlerinin uygulanması.*
- *Borçlanma araçlarının varlığı, şartları ve yeterliliğinin teyit edilmesi.*
- *Düzenleyici otoritelerin gerçekleştirdikleri işlemlere ilişkin raporların elde edilmesi ve gözden geçirilmesi.*
- *Varlıkların elden çıkarılması hakkındaki planların dayanaklarının yeterliliğinin belirlenmesi.*

3.7. Denetim Sonuçları ve Raporlama

Denetim sürecinin en önemli ve son safhasında, denetçinin veya denetim ekibinin yürütmüş olduğu denetim faaliyetleri ile ilgili bir görüş bildirmesi beklenmektedir. Denetçi denetim sonucunda ulaştığı bu görüşünü yazılı bir raporla taraflara ve ilgililere bildirmektedir. Hazırlanan denetim raporu gerçeği yansıtmalı ve ilgili taraflara güven vermelidir. Denetim raporu, denetçinin yürütmüş olduğu denetim çalışmalarının içeriğini, denetçinin finansal tablolar hakkında varmış olduğu görüşünü ortaya koymaktadır. Denetçi hazırlamış olduğu bu rapor sayesinde ilgili kesimlere, işletmeye yönelik karar verecek çıkar gruplarına yapılan denetimin türünü, kapsamını ve sonucunda ulaşılan bulguları ve bilgileri aktarmış olmaktadır (Durmuş ve Taş, 2008, s. 109).

Denetçi, dönem içinde ve dönem sonunda gerçekleştirilen denetim çalışmalarına bağlı olarak finansal tabloların doğruluğu ve güvenilirliği hakkında bir görüşe ulaşmaktadır. Ancak, denetçi, denetim raporu hazırlamadan önce finansal tabloların her bir unsurunun ve dipnotlarda yapılan açıklamaların muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uygunluğu hakkında toplanan kanıtların yeterliliğini ve bu kanıtların denetim çalışmaları sırasında temin edilen diğer kanıtlarla olan tutarlılığını değerlendirmek zorundadır (Karacan ve Uygun, 2012, s. 221-222).

Denetim sonuçlarının değerlendirilmesi aşamasında, denetçi, denetim kanıtlarının yeterliliğini gözden geçirerek yeni denetim kanıtlarının elde edilmesine ihtiyaç duyulduğuna karar verebilir. Bu incelemede önemli hata ve eksiklikler tespit

ederse işletme yönetiminden bu konularla ilgili düzeltmelerin yapılmasını isteyebilir. Finansal tabloların kabul edilebilir ve güvenilir olduğu kanaatine ulaşmak için son aşamada bir kez daha analitik inceleme prosedürlerini uygulayabilir. Raporu düzenlemeden önce bu inceleme sonucunda belirlediği önemli sapma, hata ve yanlışlıklar varsa bunun nedenlerini araştırarak gerekli düzenlemelerin yapılmasını isteyebilir. Denetçi değerlendirmesini yaparken tüm ihtimalleri dikkatli bir şekilde gözden geçirmeli ve tüm süreci mesleki şüphecilik yaklaşımıyla değerlendirmelidir (Şahmaroğlu, 2016, s. 67).

BDS 570'e göre; denetçi, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumları ve işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olmadığı durumları dikkate almak suretiyle denetim görüşünü belirlemektedir. BDS 570'in 18. maddesinde açıklandığı üzere, denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak tek başına veya toplu olarak işletmenin sürekliliğini devam ettirebilmesine dair ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin var olup olmadığını tespit ederek bir sonuca ulaşmaktadır. Bu çerçevede, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılması halinde denetçi, olumlu görüş verecek ve raporuna "Dikkat Çekilen Hususlar" paragrafı ekleyecektir (BDS 570, md. 19). Bir bütün olarak finansal tablolara ilişkin birden çok önemli belirsizliğin olduğu ender durumlarda ise denetçi, Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı eklemek yerine görüş bildirmekten kaçınabilecektir (BDS 570, A22. Paragraf). İşletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmaması halinde ise denetçi, BDS 705 (Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi) uyarınca sınırlı olumlu görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı verecektir (BDS 570, md. 20).

3.7.1. İşletmenin Sürekliliği Varsayımını Kullanmanın Uygun Olduğu Ancak Önemli Bir Belirsizliğin Bulunduğu Durumlar

Denetçi, işletmenin sürekliliği esasını kullanmanın uygun olduğu, ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu sonucuna ulaşması durumunda, BDS 570'in 19. maddesinde

belirtildiği gibi, finansal tablolarda aşağıdaki hususlarda açıklama olup olmadığını belirlemesi gerekmektedir (BDS 570, md. 18).

- a) İşletmenin sürekliliğini devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek temel olay veya şartlar ile yönetimin bu olay veya şartları ele almaya ilişkin planlarının yeterince açıklanıp açıklanmadığı,
- b) İşletmenin sürekliliğini devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizlik olduğunun, işletmenin devam eden iş akışında varlıklarından fayda sağlamasının ve yükümlülüklerini yerine getirmesinin mümkün olmayabileceğinin açık bir şekilde açıklanıp açıklanmadığı.

İşletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olduğu ancak önemli belirsizliklerin var olması durumunda, denetçi finansal tablolarında yönetimin planlarını ve yönetimin belirsizliğe ilişkin açıklamalarını göz önünde bulundurmaktadır. Finansal tablolarda bu konuda yeterli açıklamalar mevcut ise denetçi olumlu görüş bildirebilir. Ancak işletme sürekliliğini şüpheye düşürecek belirsizliklerin yer alması durumunda, bu hususların neler olduğu ek bir paragraf ile finansal tabloların gerekli dipnotlarında belirtilir. Denetçi finansal tablolar üzerinde birden fazla önemli belirsizlik olduğunu tespit ettiğinde, finansal tablolarda bunlara ilişkin açıklamaların yapılması durumunda, bu durumu ilgililerin dikkate alacağı şekilde gerekli paragrafa eklemek yerine görüş bildirmekten kaçınabilir. Birden fazla belirsizliğin olmasına rağmen finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmadıysa denetçi şartlı ya da olumsuz görüş verebilmektedir (Almalı, 2009, s. 90-91).

Bu çerçevede, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumlarda; finansal tablolardaki açıklamanın yeterli olup olmadığına göre verilecek denetim görüşünün türü farklılaşacak olup, hangi durumda hangi görüşün verileceği BDS 570 kapsamında izleyen kısımda açıklanmıştır.

3.7.1.1. Önemli Bir Belirsizliğe İlişkin Açıklamanın Yeterli Olması Durumunda Raporlama

BDS 570'e göre; işletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olduğu ancak önemli belirsizliklerin olduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmış ise denetçi olumlu görüş verecek ve raporuna dikkat çekilen hususlar paragrafı ekleyerek sürekliliğin devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli belirsizliğin varlığını vurgulayacaktır (BDS 570, md. 19).

Denetçinin önemli belirsizliğe ilişkin açıklamayı yeterli görmesi durumunda kullanabileceği Dikkat Çekilen Hususlar paragrafına ilişkin olarak BDS 570'te aşağıdaki örnek verilmiştir (BDS 570, A21. Paragraf):

“Dikkat Çekilen Hususlar

Görüşümüzü etkilememekle birlikte, işletmenin 31 Aralık 20X1 tarihinde sona eren yıl boyunca ZZZ tutarında net zarar ettiğini ve bu tarih itibarıyla işletmenin kısa vadeli borçlarının toplam varlıklarını YYY tutarında aştığını gösteren X numaralı finansal tablo dipnotunda ifade edilen diğer hususlarla birlikte bu durum işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin varlığını göstermektedir.”

Diğer taraftan, bir bütün olarak finansal tablolara ilişkin birden çok önemli belirsizliğin olduğu ender durumlarda ise denetçi, “Dikkat Çekilen Hususlar” paragrafı eklemek yerine görüş vermekten kaçınabilecektir (BDS 570, A22. Paragraf).

3.7.1.2. Önemli Bir Belirsizliğe İlişkin Açıklamanın Yetersiz Olması Durumunda Raporlama

BDS 570'e göre, işletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olduğu ancak önemli belirsizliklerin olduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmamış ise denetçinin, sınırlı olumlu görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı vermesi ve işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin olduğunu denetim raporunda belirtmesi gerekmektedir (BDS 570, md. 20).

Önemli belirsizliğe ilişkin açıklamanın yetersiz olması ve denetçinin sınırlı olumlu (şartlı) görüş vermesi durumunda kullanılabileceği paragrafta ilişkin olarak BDS 570'te aşağıdaki örnek verilmiştir (BDS 570, A23. Paragraf):

Sınırlı Olumlu Görüşün Dayanağı

Şirketin finansman anlaşmaları sona ermekte olup kalan borçların vadesi 19 Mart 20X1'dir. Şirket, yeni finansman anlaşmaları yapamamış veya yeni bir finansman kaynağı bulamamıştır. Bu durum, Şirketin sürekliliğinin devamına ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin varlığını göstermekte olduğundan, Şirket olağan iş akışı içinde varlıklarını nakde çeviremeyecek ve yükümlülüklerini yerine getiremeyecektir. Finansal tablolar (ve dipnotları) bu hususları tam olarak açıklamamaktadır.

Sınırlı Olumlu Görüş

Görüşümüze göre, "Sınırlı Olumlu Görüşün Dayanağı" paragrafında açıklanan hususların eksik açıklanması hariç olmak üzere, Şirketin finansal tabloları, şirketin 31 Aralık 20X0 tarihindeki finansal durumunu ve bu tarihte sona eren döneme ilişkin finansal performansını ve nakit akışlarını...'na (geçerli finansal raporlama çerçevesine) uygun olarak ve tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır.

Önemli belirsizliğe ilişkin açıklamanın yetersiz olması nedeniyle denetçinin olumsuz görüş vermesi durumunda kullanılabilecek paragrafta ilişkin olarak BDS 570'te aşağıdaki örnek verilmiştir (BDS 570, A24. Paragraf):

Olumsuz Görüşün Dayanağı

Şirketin finansman anlaşmaları sona ermiş olup kalan borçların vadesi 31 Aralık 20X0'da bitmiştir. Şirket, yeni finansman anlaşmaları yapamamış veya yeni bir finansman kaynağı bulamamış olup, iflas başvurusunda bulunmayı değerlendirmektedir. Bu olaylar, Şirketin sürekliliğinin devamına ilişkin ciddi şüphe

oluşturabilecek önemli bir belirsizliğin varlığını göstermekte olduğundan, Şirket olağan iş akışı içinde varlıklarını nakde çeviremeyebilecek ve yükümlülüklerini yerine getiremeyebilecektir. Finansal tablolar (ve dipnotları) bu hususları açıklamamaktadır.

Olumsuz Görüş

Görüşümüze göre, “Olumsuz Görüşün Dayanağı” paragrafında açıklanan hususların finansal tablolarda yer almamasından dolayı, Şirketin finansal tabloları, şirketin 31 Aralık 20X0 tarihindeki finansal durumunu ve bu tarihte sona eren döneme ilişkin finansal performansını ve nakit akışlarını...’na (geçerli finansal raporlama çerçevesine) uygun olarak gerçeğe uygun bir biçimde sunmamaktadır.

3.7.2. İşletmenin Sürekliliği Varsayımını Kullanmanın Uygun Olmadığı Durumlar

İşletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olmadığı durumların denetçi raporu üzerindeki etkileri BDS 570’in 21. Paragrafında şöyle ifade edilmiştir: *“Finansal tabloların işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanmış olması ancak yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının denetçinin yargısına göre uygun olmaması durumunda denetçi olumsuz görüş verir”*(BDS 570, md. 21).

Finansal tablolar işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlanmış ancak denetçinin yargısı, yönetimin finansal tablolarda işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmasının uygun olmadığı yönünde olabilir. Bu durumda, denetçi, işletmenin sürekliliği varsayımının uygun olmadığına ilişkin finansal tablolarda bir açıklamanın olup olmadığına bakmaksızın olumsuz görüş verecektir (BDS 570, A25. Paragraf).

Yönetimin finansal tablo hazırlamak zorunda olması ancak işletmenin içinde bulunduğu şartlar dolayısıyla işletmenin sürekliliği varsayımının kullanılmasının uygun olmadığı durumlarda, finansal tablolar, tasfiye esası gibi, alternatif bir esasa göre hazırlanır. Denetçi, ilgili alternatif esasın kabul edilebilir bir finansal raporlama çerçevesi olduğuna karar vermesi durumunda söz konusu finansal tabloların denetimini gerçekleştirebilir. Denetçi, söz konusu finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmış olması durumunda, olumlu görüş bildirebilir. Ancak, denetçi, kullanılan alternatif esasa

ve bu esasın gerekçelerine dikkati çekmek üzere, denetim görüşüne Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı ekleyebilir (BDS 570, A26. Paragraf).

3.7.3. Yönetimin Değerlendirme Yapma veya Değerlendirmeyi Genişletme Konusunda İstekli Olmaması

Denetçi, yürütmüş olduğu denetim çalışmalarına bağlı olarak, yönetimden değerlendirme yapması talebinde bulunabilir. Ancak, denetçi tarafından yapılan bu isteğin yönetim tarafından kabul edilmediği durumlar söz konusu olabilir. Bu tür durumlara karşılaşılan denetçinin, ilgili durumun denetim raporuna olan etkisini değerlendirmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu kapsamda, BDS 570'in 22. maddesinde; yönetimin değerlendirme yapmak istememesi veya değerlendirmeyi genişletme konusunda istekli olmaması durumunda, nasıl hareket edilmesi gerektiği hususları düzenlenmiştir. Söz konusu denetim standardında; *“Denetçi tarafından talep edilmesine rağmen yönetimin değerlendirme yapma veya değerlendirmeyi genişletme konusunda istekli olmaması durumunda denetçi, bu durumun denetçi raporu için etkisini mütalaa eder”*, şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Yönetim, denetçinin talep etmiş olduğu değerlendirmeyi yapma veya yapılan değerlendirmenin kapsamını genişleme konusunda istekli olmayabilir. Bu durumda, denetçi, işletmenin sürekliliği varsayımının kullanılmasına ilişkin yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememe ihtimali nedeniyle, sınırlı olumlu görüş verebilir veya görüş vermekten kaçınabilir (BDS 570, A27. Paragraf).

BÖLÜM IV

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

4.1. Giriş

İşletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğunu ve bu tür durumların hangi tür görüşlerle verildiğini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma konusu ile ilgili denetim alanındaki literatür taranmıştır. İşletmenin sürekliliğine ilişkin bağımsız denetim literatüründeki uluslararası çalışmalar incelendiğinde; genellikle, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerini belirlemeye yönelik nicel istatistiksel yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Diğer taraftan, Türkiye örneğinde konu ile ilgili gerçekleştirilen ulusal çalışma sayısının ise oldukça sınırlı sayıda olduğu ve uluslararası literatürdeki araştırmalara benzer şekilde, işletmenin sürekliliği varsayımını değerlendirmeye ve model oluşturmaya yönelik çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bu çerçevede, çalışmanın bölümünde, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerini incelemeye konu alan ulusal ve uluslararası literatür taranmak suretiyle ulaşılabilen, konu ile ilgili araştırmaların amaç ve bulgularına ilişkin literatür özetine yer verilmiştir.

4.2. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Belirsizlik Kapsamındaki Çalışmalar

Bağımsız denetim alanındaki son yıllardaki uluslararası çalışmalar incelendiğinde; ağırlıklı olarak denetim görüşünü etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Spesifik olarak ise olumsuz denetim görüşünü veya olumlu görüş dışındaki denetim görüşlerini tahmine yönelik model geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bunun bir devamı olarak ise işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşleri tahmin edilmeye çalışılmıştır. Türkiye örneğindeki çalışmalara bakıldığında ise, denetim görüş türünü belirlemeye yönelik

çalışmalara son zamanlarda yönelim olduğu görülmekle birlikte, uluslararası çalışmalara göre bugüne kadar az sayıda çalışma gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin ele alınması nedeniyle, çalışmanın bu kısmında, sadece bu çalışmanın konusu ile ilişkili olabilecek ulusal ve uluslararası araştırmalara ilişkin literatür taraması sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1.1. Ulusal Araştırmalar

İşletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşleri kapsamında Türkiye örneğinde gerçekleştirilen ulusal çalışmalara ilişkin literatür taraması sonuçlarına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir:

Almalı (2009): Çalışmada, işletmenin sürekliliği varsayımının bağımsız denetim sürecindeki yeri incelenmiştir. Bu kapsamda, süreklilik varsayımının muhasebe teorisindeki yeri, süreklilik varsayımına ilişkin önemli derecede şüphe oluşturabilecek olay ve koşullar ile bağımsız denetim sürecinde işletmenin sürekliliğini değerlendiren tarafların sorumlulukları ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Çalışmada, tümdengelim yöntemiyle konunun daha net açıklanması amacıyla, ülkemizde düzenlenmiş bazı denetim raporlarından örnekler verilerek, sürekliliğe ilişkin çeşitli ihtimaller karşısında şekillenen denetçi görüşlerinden bahsedilmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre; bağımsız denetçinin denetim sürecinde işletmenin sürekliliğine ilişkin önemli şüphe oluşturabilecek olaylara rastlaması ve bunu denetim raporunda açıklamasının, denetimin kalitesini ve güvenilirliğini etkilediği, yönetimin bu olaylara ilişkin yapacağı açıklamaların denetçi görüşünün şekillenmesinde önemli olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, denetçi görüşünü etkileyen bir diğer unsurun da denetçinin bağımsızlığı olduğu ve denetçinin yönetimden sağladığı imtiyazların ve mükafatların denetçi görüşünü etkilediği ifade edilmiştir. Ancak, denetçinin süreklilik ile ilgili görüş bildirmesinin işletme yönetimi tarafında kötü algılansa bile aslında yönetimin alternatif stratejiler geliştirmesi ve finansal sıkıntılardan kurtulması için fırsat olarak görülebileceği belirtilmiştir.

Adiloğlu ve Vuran (2011): Çalışmada, şirket başarışlığı ve denetim görüş türü arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda, Borsa İstanbul imalat sanayi şirketleri üzerinde 1998-2006 döneminde işlem gören şirketlerde, finansal başarışlılık öncesinde bağımsız denetçilerin işletmenin sürekliliği kapsamında olumlu gr dışı denetim görüşü verip vermedikleri lojistik regresyon modeli kullanarak analiz edilmiştir.

Çalışma sonuçları, bağımsız denetçilerin finansal başarışlılıktan bir yıl öncesinde finansal başarışlı şirketlere uygun denetim görüşünü vermede başarışlı olduklarını göstermiştir. Çalışmada, Satışlar/Sabit Kıymetler, Faiz ve Vergiden nceki Kr/Aktif ve denetim firması büyüklüğü değişkenlerinin denetim görüşü kararlarının verilmesinde etkili değişkenler olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca, çalışmada kullanılan modelin genel tahmin doğruluğu %93,9 olarak gerçekleşmiştir.

Tepegöz ve Türedi (2015): Çalışmada, işletmenin sürekliliği varsayımının önemi, işletmenin sürekliliği ile ilgili olarak yönetimin ve denetçinin sorumluluğu ile süreklilik kavramının bağımsız denetim raporuna etkisi konuları ele alınmıştır. Bu kapsamda, 570 no’lu Uluslararası Denetim Standardı (UDS) başta olmak üzere, Uluslararası Muhasebe Standartları ve UDS ile Türk Ticaret Kanunu (TTK)’daki ilgili hükümler kapsamında “işletmenin sürekliliği” kavramı incelenmiştir.

Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin bulguların denetim raporlarına etkisini değerlendirilirken, işletmenin sürekliliği varsayımının geçerli olma durumu ve geçerli olmama durumu ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çalışma sonuçları kapsamında, denetçinin yeterli denetim kanıtına ulaşmadan hatalı veya hileli rapor düzenlemesi durumunda nasıl bir yaptırımla karşılaşacağı konusunun yasalarımızda açık bir şekilde ifade edilmediği belirtilmediği ve bu durumun yasal mevzuatta belirtilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, denetim kuruluğu ve denetçi seçiminin ve buna bağlı olarak denetim ücretinin ödenmesinin denetlenen şirket tarafından yapılması nedeniyle olumsuz denetim görüşü belirtilmesinin zor hale geldiği ve bu nedenle denetçi bağımsızlığını sağlayacak önlemler alınması gerektiği belirtilmiştir.

Terzi ve Diğerleri (2016): Çalışmada, işletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesinde BİST sınai indeksi için güvenilir bir model geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, çalışmada, BİST sınai indeksinde işlem gören 119

işletmenin 2009-2014 yıllarına ilişkin finansal raporlarından ve faaliyet raporlarından elde edilen değişkenler kullanılmıştır. Çalışmada; işletmenin sürekliliği ile bilanço tarihi ve denetçi raporunun tarihi arasında geçen süre, işletmenin aktif büyüklüğü, işletmenin cirosu (hasılatı), finansal açıdan başarısızlık riski, finansal kaldıraç oranı, çalışma sermayesinin toplam aktife oranı ve işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının toplam aktife oranı değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik olarak dört model oluşturulmuştur. Söz konusu modeller kapsamında, araştırma hipotezleri lojistik regresyon yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Model 1 ve 2’de yapılan analizde işletmenin büyüklüğünün işletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesinde istatistiksel açıdan anlamlı etkisi olduğu belirlenmiştir. Model 3 ve 4’te ise işletmelerin cirolarının işletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesinde istatistiksel açıdan anlamlı etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca model 2 ve 4 için işletmelerin çalışma sermayesinin toplam aktif içindeki payı işletmenin sürekliliğinin değerlendirilmesinde istatistiksel açıdan anlamlı etkisi olduğu belirlenmiştir.

Çalışma bulgularına göre; işletmenin aktif büyüklüğünün ve ciroların artması işletmelerde süreklilik riskini azaltmaktadır. Çalışmada, ayrıca, işletmelerin yüksek düzeyde yabancı kaynak yoluyla borçlanması, nakit akış tutarının yeterli olmaması, yeterli bir çalışma sermayesi olmamasının işletme sürekliliğini zedelediği bulgusu elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak, işletme yöneticilerine, yatırımcılara ve diğer bilgi kullanıcılarına yarar sağlaması beklenen, BİST sınıai indeksi için işletmelerin sürekliliğinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek bir model sunulmuştur.

Yaşar (2017): Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler içeren olumlu görüş dışı denetim görüşünün belirleyicileri araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemini, Borsa İstanbul’da 2011-2015 döneminde işlem gören sınıai endeksteeki şirketler oluşturmuştur.

İşletmenin sürekliliğine ilişkin olumsuzluklar içeren denetim görüşünün belirlenmesinde etkili olan faktörler belirlenirken, araştırma hipotezleri lojistik regresyon yöntemi ile test edilmiştir.

Çalışmanın tek değişkenli analiz sonuçları, işletmenin sürekliliğine ilişkin olumsuzluklar içeren denetim görüşü verilen şirketlerin olumlu denetim görüşü verilen

şirketlere göre daha düşük likidite ve kârlılık oranına, daha yüksek borçluluğa sahip olduğunu ve işletme büyüklüğü küçük işletmeler olduğunu göstermiştir. Çalışmanın lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre; işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışındaki denetim görüşü tahmininde en etkili değişkenlerin “önceki denetim görüşü” ve “denetim rapor gecikmesi” olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bununla birlikte, lojistik regresyon modelinin işletmenin sürekliliğine ilişkin önemli belirsizlikler içeren denetim görüşünü toplam doğru sınıflandırma başarısı %93,2 olarak gerçekleşmiştir.

4.1.2. Uluslararası Araştırmalar

İşletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşleri kapsamında gerçekleştirilen uluslararası çalışmaların taranması sonucunda ulaşılabilen çalışmalardan önemli bir kısmına ilişkin özet çalışma bilgilerine aşağıda yer verilmiştir:

Levitan ve Knoblett (1985): Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerini tahmin etmede etkili olabilecek iflas göstergesi olarak en faydalı finansal tablo değişkenlerini incelenmiştir. Çalışmada, iflasa giden şirketleri finansal oranlar kullanılarak başarılı bir şekilde tahmin etmeye yönelik model kurulmaya çalışılmıştır. Söz konusu çalışmada üç hipotez araştırılmıştır. İlk olarak, SAS No: 34’te önerilen değişkenlerin sağlıklı şirketlerle iflasa giden şirketler arasındaki farklılıkları açıklamada yardımcı olup olmadığı incelenmiştir. İkinci olarak, hangi faktörlerin denetçinin görüş verme kararında etkili olduğu incelenmiştir. Üçüncü olarak ise, sürekliliğine ilişkin belirsizliği olan iflasa giden şirketleri denetçilerin tahmin etme konusunda sinyal sağlamada faydalı olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışmanın örneklemini Wall Street Journal Index’teki şirketlerden 35 iflas eden ve kontrol değişkeni olarak seçilen 35 sağlıklı şirket olmak üzere 70 şirketten oluşturulmuştur. Belirlenen şirketlere ilişkin olarak 26 finansal gösterge kullanılarak iflastan önceki birinci yıl, ikinci yıl ve üçüncü yıl için diskriminant analizi yöntemi kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler; SAS No:34’te belirtilen yinelen işletme zararlarına ilişkin değişkenler, çalışma sermayesi eksikliklerine ilişkin değişkenler, faaliyetten kaynaklanan negatif nakit akışlarına ilişkin

değişkenler ve diğer temel finansal oranlara ilişkin değişkenler olmak üzere 4 kategoride sınıflandırılan 26 değişkenden oluşturulmuştur.

Çalışmada; finansal başarısızlık öncesi yılda iflasın yüksek güvenilirlik derecesinde tahmin edilebileceği, SAS No: 34'te dört kategoride sunulan değişkenlerin sağlıklı şirketlerle iflas eden şirketleri ayırt etme noktasında denetçilere faydalı olduğu, denetçilerin iflası bir yıl öncesinde ve iki yıl öncesinde tahmin etmede başarılı oldukları yönünde bulgular elde edilmiştir.

Menon ve Schwartz (1987): Çalışmada, finansal tablolarında işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik nedenleriyle olumlu görüş dışında denetim görüşü verilme ihtimali olan şirketler lojistik regresyon yöntemiyle ABD örnekleminde belirlenmeye çalışılmıştır.

İlk olarak, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında denetim görüşü alan şirketleri belirlemeye yönelik olarak lojistik regresyon modeli geliştirilmiştir. Araştırmanın modeli, finansal başarısız şirketlere ait finansal tablo verileri kullanılarak geliştirilmiştir. İflas eden ve etmeyen bağımsız örneklemlerdeki şirketlere geçerlilik testi uygulanmıştır. Geçerlilik testi sonuçları, modelin açıklama gücünün yeterli olduğunu göstermiştir. Söz konusu model, iflas eden şirketlere ilişkin finansal tablo verileri kullanılarak geliştirilmiştir. Tahmin için seçilen şirketler örneklemi, 1974-1980 yılları arasında iflasa uğrayan ABD şirketlerinden oluşturulmuştur. Söz konusu yıllar için iflas öncesi yılda New York veya Amerikan Borsasında işlem gören 89 iflas eden şirket seçilmiştir.

İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapılan denetim görüşlerini belirlemeye yönelik modelde, aşağıdaki yedi bağımsız değişken kullanılmıştır (Schwartz ve Menon, 1987, s. 307):

1. Cari oran
2. Cari orandaki değişim
3. Dağıtılmamış kârlar/toplam aktif
4. Toplam borç/toplam aktif
5. Gelir/toplam aktif

6. Yinelenen işletme zararları
7. Faaliyetten kaynaklanan nakit akışı/toplam borç

Çalışma sonuçları, denetçinin tarafından finansal başarısız şirketlere verilen işletmenin sürekliliğine ilişkin olumsuzluk içeren denetim görüşleri ile finansal tablo verilerinden elde edilen değişkenlerle ilişkili olduğunu göstermiştir. Denetçinin süreklilik ile ilgili belirsizlik olduğu yönünde denetim görüşü vermesinde etkili olan değişkenlerin yinelenen işletme maliyetleri ve şirketin likidite durumundaki değişiklik değişkenleri olduğu belirlenmiştir.

Citron ve Taffler (1992): Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik durumunda denetim raporunun değeri incelenmiştir. Denetim raporunun değeri, denetçi kabiliyetinin ve bağımsızlığının bir fonksiyonu olarak ele alınmıştır. Sürekliliğe ilişkin belirsizlik durumunda denetim raporunun değerini etkileyen potansiyel değişkenler olarak şirketin başarısızlık ihtimali, denetçi değişikliği oranları, kendini kanıtlayan kehanet argümanı ve denetim firması büyüklüğü analiz edilmiştir.

Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşünün olması veya olmamasının şirket başarısızlık ihtimali, denetçi değişikliği oranları, kehanet argümanı ve denetim firması büyüklüğü ile ilişkili olup olmadığı, 1977-1986 yılları arasında İngiltere halka açık şirketleri örnekleminde lojit modeli kullanılarak araştırılmıştır.

Çalışma sonuçları, finansal başarısızlık ihtimali çok yüksek olmadığı sürece sürekliliğe ilişkin belirsizlik olduğu yönündeki denetim görüşü ihtimalinin çok düşük olduğunu göstermiştir. Çalışmada, sürekliliğe ilişkin belirsizliğin varlığı ve denetçi değişikliği arasında ilişkiyi destekleyen bulgu elde edilirken, kendi kendine doğrulayan kehanet argümanını destekleyen bir bulguya ulaşılamamıştır. Bununla birlikte, İngiltere'deki küçük denetim firmalarının büyük denetim firmalarından daha düşük sürekliliğe ilişkin belirsizlik oranları sunmadığı görülmüştür.

Louwers (1998): Çalışmada, denetçi teşviklerinin (finansal başarısızlık tahminleri ve sürekliliğe ilişkin belirsizlik değerlendirmeleri ile ilgili literatürde 'kayıp halka' olarak önerilmektedir.) denetçinin finansal başarısız şirketlere sürekliliğe ilişkin

belirsizlik vurgusu yapılan denetim görüşü yayınlama kararında etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Önceki çalışmalarda, öncelikle, müşterinin finansal oranlarına odaklanıldığı, söz konusu çalışmada ise sürekliliğe ilişkin belirsizliğin fonksiyonu olarak sadece müşterinin durum ve görünümünün modellendiği belirtilmiştir. Söz konusu çalışmada ise, aynı zamanda, gelecekteki denetim ücretleri, denetçi-müşteri ilişkisinin uzunluğu, son denetçi davası, önceki denetim görüşünün sürekliliğe ilişkin belirsizlik kapsamında olması gibi denetçinin zarar fonksiyonu ile ilişkili faktörlerin bir fonksiyonu olarak modelleme yapıldığı açıklanmıştır.

1984-1991 döneminde finansal olarak başarısız şirketlerin lojit model kullanılarak analiz edildiği çalışmada; denetçilerin sürekliliğe ilişkin belirsizlik açıklama kararlarında, çalışmada dikkate alınan teşvik edici faktörlerin etkili olduğu iddiasını destekleyen bir bulgu elde edilememiştir. Spesifik olarak ise, önceki çalışmalarla tutarlı bir şekilde, müşterinin finansal durumu ve finansal başarısızlık göstergelerinin sürekliliğe ilişkin belirsizlik olduğu yönünde denetim görüşü açıklanması ile anlamlı ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Lennox (1999): Çalışmada, iflasla karşılaşma ihtimali yüksek olan finansal başarısız şirketlerin belirlenmesinde denetim raporlarının doğru bilgi sağlayıp sağlamadığı analiz edilmiştir. 1987-1994 yılları arasında İngiltere borsasında işlem gören halka açık şirketler örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada, sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren ve içermeyen denetim görüşlerini probit model kullanarak analiz etmişlerdir.

Çalışma sonuçlarına göre; denetim raporları iflas ihtimali olan şirketlerle ilgili ilave bir faydalı bilgi sağlamamaktadır. Ayrıca, önceki denetim raporlarının denetim görüşünün önemli bir belirleyicisi olduğu, ancak finansal başarısız ve iflasa giden şirketlerin belirlenmesinde fayda sağlamadığı bulgusu elde edilmiştir.

Vanstraelen (1999): Çalışma, denetçinin denetim raporunda işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikleri açıklayıp açıklamama kararında etkili olan faktörlere ilişkin ampirik delil aranmıştır.

Çalışma, Kıta Avrupası ülkelerindeki denetçilerin, sürekliliğe ilişkin belirsizlik yönünde görüş açıklamada, Anglo Sakson ülkelerine göre daha istekli olacakları

varsayımıyla, Belçika'da halka açık 303 şirket örnekleminde (101'i iflas eden; 101'i finansal başarısız ve 101'i finansal başarılı olmak üzere) lojistik regresyon modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonuçları, denetçilerin işletme sürekliliğine ilişkin kararlarının sadece yetenek konusu ile değil aynı zamanda bağımsızlık konusu ile de ilgili olduğu yönündeki görüşü doğrulamıştır.

Ireland (2003): İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışındaki denetim görüşleri ile sürekliliğe ilişkin belirsizlik vurgusu yapılmayıp denetim kapsamı üzerindeki anlaşmazlıklar ve sınırlamalara bağlı olarak verilen olumlu görüş dışındaki denetim görüşlerine ilişkin tercihler, İngiltere örnekleminde analiz edilmiştir. Çalışma, sürekliliğe ilişkin belirsizlik içermeyen olumlu olmayan denetim görüşleri (denetim kapsamı üzerinde anlaşmazlıklar ve sınırlamalar dikkate alınmıştır) ile sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren olumlu olmayan denetim görüşlerini analize tabi tutması nedeniyle İngiltere örnekleminde yapılan ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Diğer taraftan söz konusu çalışma, halka açık olan ve olmayan kamu ve özel şirketleri analize dahil etmesi nedeniyle literatürdeki çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Multinomial lojit modelin kullanıldığı bağımlı değişkenin kategorik olduğu çalışmada, denetim görüşünün olumlu olması durumunda 1; sürekliliğe ilişkin belirsizlik içermeyen olumlu görüş dışındaki bir denetim görüşü olması durumunda 0; sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşü olması durumunda 2 değeri verilmiştir. Çalışmada, bağımsız değişken olarak on beş finansal ve finansal olmayan değişken kullanılmıştır.

Çalışma sonuçlarına göre; işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren ve içermeyen olumlu görüş dışındaki denetim görüşlerini belirleyen faktörlerin anlamlılığı denetim gecikmesi ve önceki yıl denetim görüşü kukla değişkenleri hariç olmak üzere farklılaşmaktadır. Ayrıca, denetim gecikmesi değişkeninin model dışında tutulmasının tahmin sonuçlarını önemli şekilde etkilemediği görülmüştür. Çalışma sonuçlarına göre; likiditesi zayıf ve kâr payı ödeyen şirketlerin sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışı denetim görüşü alma ihtimallerinin daha az olduğu; finansal riski yüksek, şarta bağlı yükümlülükler raporlayan, cari yılda veya önceki yılda zarar açıklayan ve önceki yılda sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışında görüş alan

şirketlerin sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışında denetim görüşü alma ihtimallerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca, yüksek denetim ücreti ödeyen şirketlerin de sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışında denetim görüşü alma ihtimallerinin yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Martens ve Diğerleri. (2008): Çalışmada, işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin literatürdeki araştırmalarda genellikle kullanılan yöntemlerin uygunluğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda lojistik regresyon ve veri madenciliğinin kural bazlı sınıflandırma tekniklerinin yanında destek vektör makineleri, karınca kolonisi optimizasyonu gibi ileri veri madenciliği tekniklerinin sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren görüşleri tahmin başarıları karşılaştırılmıştır.

Çalışma, literatürdeki çalışmalarda genellikle finansal performans göstergesi olarak kullanılan değişkenler seçilerek 2002-2004 yılları arasında AMEX, NASDAQ ve NYSE borsalarında işlem gören ABD şirketleri üzerinde 10318 şirket-yıl verisine (271'i sürekliliğe ilişkin olumlu olmayan görüşler ve 10047'si olumlu denetim görüşünden oluşturulmuştur.) dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre; sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin tahmininde anlamlı şekilde en yüksek performans gösteren yöntemlerin sırasıyla lojistik regresyon ve destek vektör makineleri yöntemlerinin olduğu görülmüştür.

Uzay ve Tanç (2009): Çalışmada, İstanbul Borsasında işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarında işletmenin sürekliliğine ilişkin açıklamalar ve bu açıklamaların nasıl yorumlandığı, sürekliliğe ilişkin yönetim planlarının açıklanıp açıklanmadığı incelenmiş ve süreklilik konusundaki açıklamaların uluslararası standartlara uyumu araştırılmıştır. Bu kapsamda, hisse senetleri İstanbul Borsasında işlem gören şirketlerin 2000-2008 yıllarındaki bağımsız denetim raporlarında işletmenin sürekliliğine ilişkin görüşler incelenmiştir.

Çalışma bulguları, sürekliliğe ilişkin belirsizlikleri olan şirketlerin her yıl ya da iki yılda bir denetim firması değiştirdikleri, belirsizlik veya iflas durumu ile karşılaşan şirketlerin büyük denetim firmalarını bırakarak başka denetim firmalarıyla çalışmaya başladıklarını göstermiştir. Çalışmada, ayrıca, 2000-2007 yıllarında süreklilik tehlikesi

olmasına rağmen olumlu denetim görüşü açıklanan denetim raporları olduğu, ancak uluslararası denetim standartları (UDS)'nin uygulamaya girdiği yıllardan sonra, özellikle de 2008 ve sonrasında yayımlanan denetim raporlarındaki açıklamaların UDS ile uyumlu olduğu saptanmıştır.

Blay ve Diğerleri (2011): Çalışmada, denetçi tarafından işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışında bir denetim görüşü verilmesinin, finansal başarısız şirketlere ilişkin piyasa algısında kaymaya yol açması nedeniyle hisse senedi piyasası için değerli bir risk haberleşmesi olduğu önermesi incelenmiştir.

İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik bulunduğu yönünde denetim görüşü alan ve almayan finansal başarısız şirketlere ait veriler, ABD örneğinde 1989-2006 yılları için analize konu edilmiştir. Çalışma sonuçları; sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşü verilmesini, piyasanın o şirket ile ilgili önemli bir risk haberi olarak algılandığını göstermiştir.

Ruiz-Barbadillo (2004): Çalışmada, denetim kalitesinin finansal başarısız bir şirketin sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışında bir denetim görüşü alma ihtimalini artırıp artırmadığı ampirik olarak incelenmiştir.

Çalışmanın örnekleme, 1991-2000 döneminde İspanya Borsasında işlem gören mali sektör dışındaki 1199 şirket-yıl verisinden oluşmuştur. Çalışma sonuçları, denetim kalitesinin (denetçinin bağımsızlık ve bilgi düzeyi ile ölçülmüştür.) finansal olarak başarısız bir şirketin süreklilik varsayımına ilişkin belirsizlik içeren olumlu görüş dışında görüş alma ihtimalini etkilediğini göstermiştir. Çalışmada, bu ihtimalin sadece denetçinin finansal belirsizlikleri ortaya çıkarma kabiliyetinden değil, aynı zamanda denetçinin ne tür denetim görüşü yayınlayacağına karar vermesinden etkilendiği belirtilmiştir.

Carson ve Diğerleri (2013): Çalışmada, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsiz kapsamındaki denetim görüşleri ile ilgili önceki akademik araştırmalar değerlendirilmiş ve bu çalışmaları belirli başlıklarda sınıflandırmaya yönelik bir çerçeve oluşturulmuştur.

Çalışmada üç önemli araştırma alanı belirlenmiştir: 1) işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin müşteriye, denetçiye, müşteri-denetçi

ilişkilerine ve diğer çevresel faktörlere özgü belirleyicileri, 2) işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamındaki denetim görüşlerinin doğruluğu, 3) işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinden kaynaklanan sonuçlar. Ayrıca, çalışmada, söz konusu alanda çalışacak araştırmalar için araştırma yöntemleri ve gelecekte yapılması muhtemel çalışmalar belirlenmiştir.

Myers ve Diğerleri. (2014): Çalışmada, 2001 yılındaki kurumsal şirket başarısızlıkları ve 2002 yılında yürürlüğe giren Sarbanes-Oxley Yasası sonrasındaki düzenleyici işlemlerin denetçilerin daha dikkatli davranmalarını artırmasının, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizliği raporlama hususunda denetçi davranışında bir değişikliğe yol açıp açmadığı araştırılmıştır.

Çalışmanın örneklemini ABD’de 2000-2006 döneminde finansal başarısız 17.259 şirket-yıl verisi (347’si finansal başarısız ve sonrasında iflas eden; 16.912’si finansal başarısız ve sonrasında iflas etmeyen) oluşturulmuştur.

Çalışma sonuçları, Dört Büyükler dışındaki denetim şirketlerinin sürekliliğe ilişkin belirsizlik kapsamındaki denetim görüşü kararlarında 2001 sonrasında daha muhafazakâr davrandıkları görülmüştür. Spesifik olarak ise, Dört Büyükler dışındaki denetim şirketlerinin finansal başarısız ve sonrasında iflas eden şirketlere sürekliliğe ilişkin belirsizlik kapsamında denetim görüşü verme ihtimalinin 2001 sonrasında azaldığı; finansal başarısız olan ve sonrasında iflas etmeyen şirketlere sürekliliğe ilişkin belirsizlik kapsamındaki denetim görüşü verme ihtimalinin ise 2001 sonrasında arttığı görülmüştür.

BÖLÜM V

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ (BDS 570) DENETİM STANDARDI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: BİST ŞİRKETLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

5.1. Giriş

Dünyada ve ülkemizde işletmelerin hızla büyümesi ve gelişmesi, işletmelerin kamuoyuna ne derece güven verebildikleri sorununu gündeme getirmektedir. Özellikle, 2000'li yılların başlarında meydana gelen finansal krizler, bilgi kullanıcılarının doğru ve güvenilir bilgiye olan ihtiyacını daha da arttırmıştır. Buna bağlı olarak da, bağımsız denetimin genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve mevcut standartlara uygun olarak yapılmasının, bağımsız denetim ve denetim raporlarının güvenilirliği açısından taşıdığı önem daha net olarak ortaya çıkmıştır. Güvenilir bilgiye duyulan ihtiyacın artması bağımsız denetçilere, işletmenin sürekliliğine ilişkin sorumluluklar yüklemiştir. Bağımsız denetçiler yapmış oldukları denetim faaliyetinin güvenilirliğini ortaya koyarak, işletmenin sürekliliği varsayımını değerlendirerek görüşlerini denetim raporlarında belirtmektedirler. Bağımsız denetim sürecinin son safhası ve denetçiyle finansal tablo kullanıcı arasındaki iletişimin önemli bir aracı olan denetçi raporunun güvenilirliği ve faydası, içerdiği bilgilerin geçerliliği, finansal tablo kullanıcıları tarafından karar verme sürecinde önemli olmaktadır. İşletmenin sürekliliğinin denetçi tarafından doğru değerlendirilmesi ve denetim raporunda doğru bir şekilde belirtilmesi kamuya ve bilgi kullanıcılarına büyük fayda sağlamaktadır.

Bağımsız denetçinin işletmenin sürekliliği varsayımının uygunluğuna ilişkin yeterli ve uygun denetim kanıtı elde etmesi ve işletme sürekliliğinin devamı noktasında önemli bir belirsizliğin olup olmadığıyla ilgili bir neticeye varması gerekmektedir. Bu husus, hem finansal bilgi kullanıcıların karar vermeleri açısından önem taşımakta, hem de bağımsız denetçi için önemli bir sorumluluk oluşturmaktadır. Bu durum, literatürdeki son yıllardaki bazı çalışmalarda, bağımsız denetçilerin işletmenin sürekliliğine yönelik

ciddi belirsizlikler oluşturan olay veya şartların belirlenmesi durumunda, gerçeğe uygun şekilde denetim görüşleri verip vermediklerinin araştırılmasına yönelik çalışmalarda bir artışı gündeme getirmiştir (Yaşar, 2017, s. 59).

Bu çerçevede, bu çalışmada, Borsa İstanbul'da işlem gören imalat sanayi işletmelerin bağımsız denetim raporları Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 570 çerçevesinde incelenmiş ve işletmenin sürekliliğine yönelik belirsizlik içeren hususların neler olduğu ve hangi tür denetim görüşleri ve denetim firmaları tarafından verildiği, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

5.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğunu BDS 570 Denetim Standardı çerçevesinde incelemektir. Ayrıca, işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların hangi türde denetim görüşleri ile verildiği ve bu hususta denetim kuruluşları arasında uygulama farklılıkları olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Bağımsız Denetim Standardı 570 “İşletmenin Sürekliliği” çerçevesinde, Borsa İstanbul (BİST) imalat sanayinde 2013-2016 yıllarında işlem gören şirketlerden örneklem seçilerek, sürekliliğe ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay ve şartların neler olduğunun bağımsız denetim raporları incelenerek içerik analizi yöntemiyle tespit edildiği bu çalışmada; aşağıdaki gibi bir yöntem takip edilmiştir:

- BİST sınai endeks'te sürekli olarak işlem gören şirketlerin Borsa İstanbul ve Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) web sayfalarında yayınlanan 2013-2016 yıllarına ilişkin bağımsız denetim raporları incelenmiştir.

- BDS 570 İşletmenin Sürekliliği kapsamında denetim görüşü verilen şirketler tespit edilmiştir.

- İçerik analizi yöntemi kullanılarak, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren oluşturabilecek olay ve şartların neler olduğu belirlenmiştir.

- İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturabilecek olay ve şartların hangi türde denetim görüşleri ve hangi türde denetim firmaları tarafından verildiği tespit edilmiştir.

- İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların denetim görüşü olarak verilmesinde, denetim görüş türü yönünden denetim firmaları arasında uygulama farklılıkları olup olmadığı belirlenmiştir.

5.3.1. Örneklem Seçimi

İşletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğunun BDS 570 Denetim Standardı çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, Borsa İstanbul (BİST)'de 2013-2016 yıllarında aralıksız işlem gören imalat sanayi şirketlerinin Kamuoyu Aydınlatma Platformu (KAP) web sayfasında yayımlanan bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Çalışmanın örneklem seçimine ilişkin bilgiler aşağıdaki Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1

Örneklem Seçimi

Yıllar	2013	2014	2015	2016
BİST İmalat Sanayi Şirket Sayısı	191	195	193	183
2013-2016'da Sürekliliği Olan BİST İmalat Sanayi Şirket Sayısı	178	178	178	170
Bağımsız Denetim Görüş Türleri Dağılımı				
Olumlu Görüş	152	150	152	169
Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	25	24	23	1
Görüş Bildirmekten Kaçınma	1	4	3	-
Olumsuz Görüş	-	-	-	-
Denetim Görüşüne Dikkat Çekilen Hususlar ve/veya Diğer Hususlar				
Paragrafı Eklenen Şirketlerin Dağılımı				
Denetim Raporunda Dikkat Çekilen Hususlar (DÇH) ve/veya Diğer Hususlar Paragrafı Eklenen Şirket Sayısı	75	45	52	-
Denetim Raporunda DÇH Paragrafı Eklenen Şirket Sayısı	27	19	24	-
Nihai Örneklem				
BDS 570 Kapsamında Denetim Görüşü Verilen Şirket Sayısı	7	5	6	-

Çalışmanın örneklem seçiminin açıklandığı tablo 1’de, 2013-2016 yıllarında BİST’de kesintisiz işlem gören imalat sanayi şirketlerine verilen bağımsız denetim görüş türlerinin dağılımı ve nihai örnekleme esas şirket sayıları gösterilmiştir. Tablo 1’e göre; 2013-2016 yıllarında 623 olumlu görüş, 73 sınırlı olumlu (şartlı) görüş, 8 görüş bildirmekten kaçınma yönünde görüş veren şirket tespit edilmiştir.

BDS 570’te açıklandığı üzere, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmamışsa, denetçi tarafından duruma göre sınırlı olumlu (şartlı) veya olumsuz görüşten uygun olanı; süreklilik varsayımını kullanmanın uygun olmadığı durumda ise olumsuz denetim görüşü verilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılması halinde ise denetçi raporuna ‘Dikkat Çekilen Hususlar’ (DÇH) paragrafı eklenerek olumlu denetim görüşü verilebilmektedir. Bu nedenle, denetim raporuna DÇH paragrafı ekleyen imalat sanayi şirket sayıları Tablo 1’in üçüncü kısmında belirlenmiştir. Buna göre, incelenen denetim raporlarına dikkat çekilen husus (DÇH) paragrafı eklenen 2013’te 27, 2014’te 19, 2015’te 24 olmak üzere toplam 70 DÇH paragrafı eklenen şirket tespit edilmiştir.

Bu çerçevede, denetim raporlarında BDS 570 İşletmenin Sürekliliği kapsamında değerlendirilerek denetim görüşü verilen 2013 yılında 7, 2014 yılında 5, 2015 yılında 6 olmak üzere toplam 18 şirket çalışmanın nihai örneklemini oluşturmaktadır.

5.3. 2. Veri Analiz Yöntemi

Araştırma yöntemleri nicel ve nitel olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Nicel araştırma olaylar arasındaki ilişkileri tanımlamak için sayısal veriler kullanılarak yapılırken; nitel araştırmalar ise insan davranışlarını ve deneyimlerini tanımlamak için sözcükleri veri olarak kullanmak suretiyle yapılmaktadır Nitel araştırma, ilişkilerin anlamını ve türünü keşfetmek için gözlemlerin sayısal olmayan bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasıdır. Nicel araştırma ise, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan araştırma türüdür. Nicel araştırmada amaç, bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem,

deney ve test yoluyla nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamaktır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algılandığı ve olayların doğal ortamda gerçekçi bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Akman, 2014, s.9-14).

Sosyal ve kültürel yaşantılarının çeşitlenmesi, gelişen teknolojinin beraberinde bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ve değişen sosyal ilişkilerin daha detaylı çalışılması için nitel araştırma yöntemlerine olan ilgi son yıllarda artmıştır (Seggie ve Bayyurt, 2015, s.11). Creswell (2015, s.48)'e göre; belirli evren ve örneklem için, kısmi ve yetersiz teoriler olduğunda veya mevcut teoriler, incelenen problemin karmaşıklığını yansıtmada yetersiz kaldığında, teori geliştirmek için nitel araştırma kullanılır. Nicel ölçümler ve istatistiksel analizler probleme uymadığı durumlarda nitel araştırma kullanılmaktadır.

Nitel araştırmalarda veri analizi; analiz için verilerin hazırlanmasını ve organizasyonunu, sonra verileri kodlamayı ve kodların bir araya getirilmesiyle temalara indirgemeyi ve son olarak da veriyi şekiller, tablolar veya bir tartışma halinde sunmayı içermektedir (Creswell, 2015, s.180).

Nitel analiz yöntemlerinden olan nicel analiz yöntemi; kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanması işlemidir. Sosyoloji, kriminoloji, psikoloji, eğitim, işletme, gazetecilik, sanat ve siyaset bilimi gibi çeşitli alanlarda farklı disiplinler tarafından kullanılan içerik analizi, esas itibarıyla bir kodlama ve yorumlama işlemidir Berg ve Lune (2015, s.380-381).

Bu çerçevede, Türkiye'de işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan hususların neler olduğunu, bu belirsizliklerin genellikle hangi tür denetim raporlarıyla verildiğini ve bu hususta denetim firmaları arasında uygulama farklılıkları olup olmadığı, nitel analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemiyle veriler derinlemesine analiz edilmek suretiyle ortaya konulmuştur.

5.4. Araştırma Bulguları

İşletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan hususların neler olduğunun BİST imalat sektöründeki çalışmanın örneklemini oluşturan şirketlerin bağımsız

denetim raporlarının içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edildiği çalışmada elde edilen bulgular, çalışmanın aşağıdaki kısımlarında Tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

5.4.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmanın örneklemini oluşturan BDS 570 kapsamında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşleri ile ilgili daha ayrıntılı yorumlamalarda bulunulabilmesi açısından, yukarıda Tablo 1’de yer alan Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı eklenen şirketlere hangi türde denetim görüşü ve hangi denetim firmalarınca verildiğinin öncelikle ortaya konulması gerekmektedir.

Bu çerçevede, araştırmanın tanımlayıcı bulguları olarak, Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı içeren imalat sanayi şirketlerinin yıllar itibariyle dağılımı Tablo 2’de; Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı eklenerek denetim görüşü verilen şirketlerin hangi tür denetim firmaları tarafından sıklıkla verildiği ise Tablo 3’te ortaya konulmuştur.

Tablo 2

Dikkat Çekilen Husus Paragrafı İçeren Denetim Görüş Türlerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı

Yıllar	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Toplam
2013	23 (%85)	4 (%15)	27 (%39)
2014	15 (%79)	4 (%21)	19 (%27)
2015	18 (%75)	6 (%25)	24 (%34)
2016	0 (%0)	0 (%0)	0 (%0)
Toplam	56 (%80)	14 (%20)	70 (%100)

Tablo 2’de görüldüğü üzere, 2013 yılında 27 (%39); 2014 yılında 19 (%27) ve 2015 yılında ise 24 (%34) olmak üzere toplam 70 denetim görüşüne BDS 706 kapsamında Dikkat Çekilen Hususlar (DÇH) paragrafı eklenmiştir. Buna göre, en çok

2013 yılında (%39) DÇH paragrafi eklenerek denetim görüşü verildiği; 2016 yılında (%0) ise DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşü bulunmamaktadır. Tablo 2'ye göre, bağımsız denetim raporlarında DÇH paragrafi eklenen şirketlerin %80'ine olumlu; %20'sine ise sınırlı olumlu (şartlı) denetim görüşü verilmiş, olumsuz ve görüş bildirmekten kaçınma yönünde görüş verilmemiştir. Diğer taraftan, DÇH paragrafi eklenmek suretiyle verilen sınırlı olumlu (şartlı) görüşte, 2014 ve 2015 yıllarında 2013 yılına göre yüzdesel bir artış görülürken; bu şekilde verilen olumlu görüşte ise yüzdesel olarak azalış gözlenmektedir. Ayrıca, 2016 yılında verilen denetim görüşlerinde DÇH paragrafi eklenmediği görülmektedir.

Tablo 2'deki DÇH paragrafi içeren bağımsız denetim görüş türlerinin yıllar itibariyle denetim firmalarına göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablo 3'te, denetim görüşü veren denetim firmaları dört büyük denetim firması, uluslararası diğer denetim firmaları ve ulusal diğer denetim firmaları olarak sınıflandırılmıştır. Literatür'de kısaca dört büyükler olarak adlandırılan dört büyük denetim firmalarının Türkiye'deki temsilcilikleri Başaran Nas Bağımsız Denetim ve S.M.M. A.Ş., DRT Bağımsız Denetim ve S.M.M. A.Ş., Akis Bağımsız Denetim ve S.M.M. A.Ş. ve Güney Bağımsız Denetim ve S.M.M. A.Ş. olup, bu çalışmada, denetim raporlarında rastlanan bu dört denetim firması dört büyük denetim firması olarak ifade edilmiştir.

Tablo 3'e göre; 2013-2016 yılları arasında DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşlerinin %44'ü 4 Büyükler; %44'ü ulusal; %8'i ise uluslararası denetim firmaları tarafından verilmiştir. Buna göre, DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşlerinin uluslararası denetim firmaları tarafından az sayıda verildiği, 4 Büyükler ve ulusal denetim firmaları ise aynı oranda (%44) DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşü vermişlerdir.

Tablo 3'e göre; 2013-2016 yıllarında 4 Büyükler tarafından verilen DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşlerinin 24 (%77)'ü olumlu, 5 (%63)'ü sınırlı olumlu görüş türünde verilmiştir. Uluslararası denetim firmaları tarafından verilen DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşlerinin 5 (%63)'ü olumlu, 3 (%37)'si sınırlı olumlu görüş türünde verilmiştir. Ulusal denetim firmaları tarafından verilen DÇH paragrafi eklenmiş denetim görüşlerinin 27 (%88)'i olumlu, 4 (%12)'si sınırlı olumlu görüş türünde verilmiştir. Buna göre, DÇH paragrafi eklenmek suretiyle verilen olumlu görüş; en çok ulusal denetim firmaları tarafından, en az ise uluslararası diğer denetim firmaları

tarafından verilmiştir. Diğer taraftan, DÇH paragrafi eklenmek suretiyle verilen sınırlı olumlu (şartlı) görüş; en çok Dört Büyük denetim firması tarafından, en az ise uluslararası diğer denetim firmaları tarafından verilmiştir. Ayrıca, her üç gruptaki denetim firmaları tarafından 2013 yılında DÇH paragrafi eklenerek olumlu görüş verilme oranı, 2014 yılında azalmış, 2015 yılında ise tekrar yükselmiştir.

Tablo 3

Dikkat Çekilen Husus Paragrafı İçeren Denetim Görüş Türlerinin Denetim Firmalarına Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı

Yıllar	2013	2014	2015	2016					
Denetim Görüş Türleri	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	TOPLAM
	Dört Büyük Denetim Firması	9 (%29)	1 (%3)	6 (%19)	3 (%10)	9 (%29)	3 (%10)	-	
Uluslararası Diğer Denetim Firmaları	3 (%38)	2 (%25)	1 (%12)	0 (%0)	1 (%12)	1 (%12)	-	-	8 (%12)
Ulusal Denetim Firmaları	11 (%36)	1 (%3)	8 (%26)	1 (%3)	8 (%26)	2 (%6)	-	-	31 (%44)
TOPLAM	23 (%33)	4 (%6)	15 (%21)	4 (%6)	18 (%26)	6 (%8)			70 (%100)

5.4.2. İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim Görüşlerine Ait Bulgular

Denetçi raporuna hangi durumlarda ve ne şekilde Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı ve/veya Diğer Hususlar paragrafı ekleneceği hususunda düzenlemelerin yapıldığı BDS 706'da, Dikkat Çekilen Hususlar paragrafına ilişkin hüküm içeren BDS listeleri arasında BDS 570 İşletmenin Sürekliliği standardı yer almakta ve bu standardın 19. Paragrafına atıf yapılmaktadır (BDS 706, Ek-1). Bu çalışmanın BDS 570 ile ilgili açıklamaların yapıldığı 3.7. Kısmında açıklandığı üzere, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılması halinde denetçi raporuna 'Dikkat Çekilen Hususlar' (DÇH) paragrafı eklenerek olumlu denetim görüşü; finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmamışsa, sınırlı olumlu (şartlı) veya olumsuz görüşten uygun olanı; süreklilik varsayımını kullanmanın uygun olmadığı durumda ise olumsuz denetim görüşü verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, çalışmanın bu kısmında, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin hangi tür görüşle ve hangi tür denetim firması ile verildiği, yıllar itibariyle Tablolarda halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

5.4.2.1. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim Görüş Türlerinin Dağılımına Ait Bulgular

2013-2016 yılları arasında aralıksız faaliyet gösteren imalat sanayi şirketlerinden BDS 570 kapsamında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapılan denetim görüş türlerinin yıllara göre dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4'e göre; 2013 yılında 7 (%39); 2014 yılında 5 (%28); 2015'te 6 (%33); 2016'da 0 (%0) denetim görüşü olmak üzere 2013-2016 döneminde toplam 18 denetim görüşü BDS 570 kapsamında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapılarak verilmiştir. Buna göre, 2013-2016 yıllarında bağımsız denetim raporlarında sürekliliğe ilişkin belirsizlik vurgusu en çok 2013 yılında (%39), en az ise 2016 yılında (%0) yapılmıştır.

Tablo 4

İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim Görüş Türlerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı

Yıllar		2013	2014	2015	2016	Toplam
BDS 570 Kapsamında Bağımsız Denetim Görüş Türleri	Olumlu Görüş	4 (%57)	2 (%40)	2 (%33)	-	8 (%44)
	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	2 (%29)	1 (%20)	2 (%33)	-	5 (%28)
	Görüş Bildirmekten Kaçınma	1 (%14)	2 (%40)	2 (%33)	-	5 (%28)
	Olumsuz Görüş	0 (%0)	0 (%0)	0 (%0)	-	0 (%0)
	Toplam	7 (%39)	5 (%28)	6 (%33)	-	18 (%100)

Tablo 4'e göre; 2013-2016 yılları arasında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin 8 (%44)'ü olumlu; 5 (%28)'i sınırlı olumlu (şartlı), 5 (%28)'i görüş bildirmekten kaçınma, 0 (%0)'ı olumsuz görüş türünde verilmiştir. Buna göre; işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim raporları en çok olumlu görüş, en az ise olumsuz görüş türünde verilmiş; sınırlı olumlu ve görüş bildirmekten kaçınma görüşleri ise eşit oranlarda verilmiştir. Dolayısıyla, Tablo 4'teki bulgular, sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin ağırlıklı olarak olumlu ve sınırlı olumlu (şartlı) görüş olarak (toplamda %78); çok düşük oranlarda ise görüş bildirmekten kaçınma ve olumsuz görüş olarak verildiğini göstermektedir. Bilindiği üzere, denetçinin işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik olduğu yönünde denetim görüşü yayımlama kararı verdiği durumda, denetim görüşünü hangi türde verdiği başta hissedarlar ve düzenleyici otoriteler olmak üzere bilgi kullanıcılarının doğru kararlar verebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, bu durum, aynı müşteriyle bir sonraki denetim sözleşmesinin yapılıp yapılmaması yönünden bir karar verecek olan denetçi açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan

bakıldığında, işletmenin sürekliliğine ilişkin bir belirsizlik olup olmadığı noktasında denetim raporlarına bakarak karar alacak olan finansal bilgi kullanıcılarının, denetçinin olumsuz görüş vermek yerine DÇH paragrafı ekleyerek olumlu görüş veya sınırlı olumlu (şartlı) görüş verme ihtimalinin de bulunduğunu dikkate alarak, bu kapsamdaki denetim raporlarını dikkatlice analiz etmeleri önem taşımaktadır. Ayrıca, düzenleyici otoritelerin, BDS 570 kapsamında verilen denetim görüşlerinin verilmesi gereken görüş türünde verilip verilmediği hususundaki incelemelerinin, bu husustaki yapılabilecek hataların önlenmesi açısından katkı sağlayabilecektir.

5.4.2.2. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Belirsizlik İçeren Denetim Görüş Türlerinin Denetim Firmalarına Göre Dağılımına Ait Bulgular

İşletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüş türlerinin hangi tür denetim firmaları tarafından verildiğinin yıllara göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5'e göre; 2013-2016 yılları arasında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin 9 (%50)'si 4 Büyükler; 8 (%44)'ü uluslararası; 1 (%6)'sı ise ulusal denetim firmaları tarafından verilmiştir. Buna göre, 2013-2016 yıllarında bağımsız denetim raporlarında sürekliliğe ilişkin belirsizlik vurgusu yapılan denetim raporları en çok 4 Büyükler olarak adlandırılan denetim firmaları, ikinci sırada ise uluslararası denetim firmaları tarafından yayımlanırken; en az ise ulusal denetim firmalarınınca yayımlanmıştır. Bu şekilde, sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren raporların yayımlanmasında müşterinin finansal durumu etkili olabileceği gibi, bağımsız denetim firmasının bağımsız hareket edebilmesi ve dolayısıyla da denetim kalitesi de etkili olmuş olabilir. Dolayısıyla, bu bulgu aynı zamanda, denetimi yapılan işletmenin sürekliliğine ilişkin ciddi belirsizliklerinin denetim raporunda raporlanma zorunluluğundan veya sürekliliğe ilişkin bu belirsizliğin geçici olduğu hususunda denetçinin ikna edilerek raporlamanın olumsuz görüş olması yerine olumlu veya sınırlı olumlu (şartlı) olarak verilmesinden de kaynaklanmış olabilir. Bu nedenle, sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşü veren denetim firmalarının bu durumu hangi tür görüşlerle ortaya koyduklarının incelenmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Tablo 5'te, sürekliliğe ilişkin belirsizlik raporlayan denetim firmalarının bu durumu hangi tür görüşlerle ortaya koydukları belirtilmiştir.

Tablo 5'e göre; 2013 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin %43'ü olumlu, %29'u sınırlı olumlu (şartlı) olmak üzere toplam %72'si Dört Büyükler tarafından verilmiş, 2014 yılında bu oran %40 (%20'si olumlu ve %20'si şartlı), 2015 yılında ise %34 (%17 olumlu, %17 şartlı) olmuştur. Dolayısıyla, Dört Büyükler tarafından işletmenin sürekliliğine ilişkin verilen denetim görüşlerinde 2013 yılına göre 2014, 2015 ve 2016 yıllarında önemli azalışlar olmuştur. Ayrıca, 2013 yılında Dört Büyükler tarafından işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin %43'ü olumlu görüş iken, bu oran 2014'te %20'ye, 2015'te %17'e düşmüş ve 2016'da ise sürekliliğe ilişkin denetim görüşü verilmemiştir. Diğer taraftan, dört büyüklerce sürekliliğe ilişkin şartlı görüş verilme oranı 2013 yılına göre, 2014 ve 2015'te artış göstermiştir.

Tablo 5'e göre; işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen denetim görüşlerinin 2013 yılında %14'ü olumlu; 2014 yılında %20'si olumlu, %40'ı şartlı; 2015 yılında ise %17'i olumlu, %17'si şartlı, %33'ü görüş bildirmekten kaçınma kaçınma olmak üzere uluslararası denetim firmaları tarafından verilmiştir. Diğer taraftan, 2013-2016 yılları arasında ulusal denetim firmalarınca sadece 2013 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında görüş verilmiş ve 2013 yılındaki görüşlerin %14'ünü oluşturmaktadır. Bu çerçevede, sürekliliğe ilişkin belirsizlik kapsamında Dört Büyüklerce 2013-2016 döneminde verilen görüşlerin ağırlıklı olarak olumlu görüş; uluslararası denetim firmaları ile ulusal denetim firmaları tarafından verilen görüşlerin ise ağırlıklı olarak görüş bildirmekten kaçınma yönünde açıkladıkları görülmektedir.

5.4.2.3. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Dağılımına Ait Bulgular

Türkiye'de, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların neler olduğu, bu tür durumların hangi türde denetim görüşleri ile ve hangi tür denetim firmalarınca verildiği ve bu hususta denetim kuruluşları arasında uygulama farklılıkları olup olmadığına ilişkin yıllar itibariyle elde edilen bulgular tablolar halinde aşağıdaki başlıklar halinde sınıflandırılmıştır.

5.4.2.3.1. 2013 Yılında İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 4'te yer verilen işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler içeren denetim görüşlerinin hangi olay veya şartların varlığında verildiğini belirlemeye yönelik olarak, çalışma örneğinde yapılan içerik analizinin 2013 yılına ait bulgularına Tablo 6'da yer verilmiştir. Tablo 4'te, yukarıda belirtildiği üzere, 2013 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içerdiği belirtilen 7 denetim görüşünün; 4'ü olumlu, 2'si şartlı, 1'i görüş bildirmekten kaçınma şeklinde verilmiş ve olumsuz görüş ise verilmemiştir. Tablo 6'da, Tablo 4'te sürekliliğe ilişkin belirsizlik içerdiği belirtilen 2013 yılındaki 7 denetim görüşünün hangi olay veya şartlar gereği verildiği belirtilmiştir.

BDS 570'e göre, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılması halinde denetçi, raporuna "Dikkat Çekilen Hususlar" paragrafı eklemek suretiyle olumlu görüş verecektir (BDS 570, md. 19). Bir bütün olarak finansal tablolara ilişkin birden çok önemli belirsizliğin olduğu ender durumlarda ise denetçi, Dikkat Çekilen Hususlar paragrafı eklemek yerine görüş bildirmekten kaçınabilecektir (BDS 570, A22. Paragraf). İşletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmaması halinde ise denetçi, BDS 705 (Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi) uyarınca sınırlı olumlu görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı verecektir (BDS 570, md. 20).

Bu çerçevede, Tablo 6 'ya göre; 2013 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen olumlu görüşlerde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Önemli tutarda esas faaliyet zararı gerçekleşmesi,
- Esas sermayenin üçte ikisinin karşılıksız kalması,
- Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması veya nakit akışı oluşturan varlıkların değerindeki azalışlar.

Tablo 6

2013 Yılında İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Ciddi Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartlar

Denetim Görüş Türleri	Sürekliliğe İlişkin Belirsizlik İçeren Olay veya Şartlar
Olumlu Görüş	<p>1. - İşletmenin yıl sonunda esas faaliyet zararı negatif olarak gerçekleşmiştir. İşletme yönetimi gelirlerin arttırılması ve zararın azaltılmasını planlamaktadır.</p> <p>2. - Esas sermayenin üçte ikisinin karşılıksız kalması, - Esas faaliyet zararı ve işletme faaliyetlerinde kullanılan nakit ihtiyacı gerçekleşmiş.</p> <p>3. - Esas faaliyet zararı gerçekleşmiş,</p> <p>4. - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması - Esas faaliyet zararı gerçekleşmiş.</p>
Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	<p>1. - İşletme faaliyetleri ile ilgili negatif nakit akımları gerçekleşmesi, - Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının karşılıksız kalması.</p> <p>2. - Faaliyet zararı gerçekleşmiş - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması</p>
Görüş Bildirmekten Kaçınma Olumsuz Görüş	<p>1. - Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması, - Sermayenin üçte ikisinin karşılıksız kalması.</p> <p>-</p>

Tablo 6 'ya göre; 2013 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen sınırlı olumlu (şartlı) görüşlerde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

-İşletme faaliyetleri ile ilgili negatif nakit akışları,

-Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının karşılıksız kalması,

- Önemli tutarda faaliyet zararı veya nakit akışı oluşturan varlıkların değerindeki azalışlar.

Tablo 6 'ya göre; 2013 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen görüş bildirmekten kaçınma görüşlerinde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Alacaklılara vade tarihinde ödeme yapılamaması,
- Sermayenin üçte ikisinin karşılıksız kalması

Tablo 6'daki işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartlara verilen denetim görüşleri incelendiğinde; esas faaliyet zararı ile kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aştığı durumda bir şirkete olumlu görüş verilirken; diğer bir şirkete sınırlı olumlu (şartlı) görüş verildiği görülmektedir. Bu farklılık, Tablo 6'da yer verilmeyen, şartlı görüş verilmesini gerektiren diğer durumların (ilişkili tarafa yapılan satışlar nedeniyle oluşan alacağın şartlarını belirleyen herhangi bir sözleşme olmaması) varlığından ve önemli bir belirsizliğin bulunduğu durumda, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmamış olmasından kaynaklanmış olabilmektedir.

Tablo 6'daki 2013 yılı denetim görüşlerinin verilmesinde işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartlar, BDS 570'in A2. Paragrafı'ndaki sınıflandırma (Finansal Durum, İşletme faaliyetleri, Diğer Faaliyetler) açısından değerlendirildiğinde ise; 2013 yılındaki sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren 12 olay veya şart'tan 9'unun (%75) finansal durumla; 3'ünün (%25) ise diğer konularla ilgili sürekliliğe ilişkin belirsizlikler olduğu anlaşılmaktadır.

5.4.2.3.2. 2014 Yılında İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 7'de, Tablo 4'te sürekliliğe ilişkin belirsizlik içerdiği belirtilen 2014 yılındaki 5 denetim görüşünün hangi olay veya şartlarda verildiği belirtilmiştir.

Tablo 7 'ye göre; 2014 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen olumlu görüşlerde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Önemli tutardaki esas faaliyet zararı,
- Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.

Tablo 7 'ye göre; 2014 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen sınırlı olumlu (şartlı) görüşlerde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

-Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.

Tablo 7

2014 Yılında İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Ciddi Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartlar

Denetimin Görüş Türleri	Sürekliliğe İlişkin Belirsizlik İçeren Olay veya Şartlar
Olumlu Görüş	<ol style="list-style-type: none"> 1. - Esas faaliyet zararı, - Kısa vadeli yabancı yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması. 2. - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması, - Esas faaliyet zararı.
Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	<ol style="list-style-type: none"> 1. - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.
Görüş Bildirmekten Kaçınma	<ol style="list-style-type: none"> 1. - Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması, - Sermayenin 2/3'ünün karşılıksız kalma durumunun oluşması. 2. - Finansal darboğaz ve hammadde darboğazından kaynaklanan faaliyetsizlik hali
Olumsuz Görüş	-

Tablo 7 'ye göre; 2014 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen görüş bildirmekten kaçınma görüşlerinde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulmaması,

- Sermayenin 2/3'ünün karşılıksız kalması,

-Finansal darboğaz veya hammadde darboğazından kaynaklanan faaliyetsizlik hali.

Tablo 7'deki 2014 yılı denetim görüşlerinin verilmesinde işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartlar, BDS 570'in A2.

Paragrafı'ndaki sınıflandırma (Finansal Durum, İşletme faaliyetleri, Diğer Faaliyetler) açısından değerlendirildiğinde ise; 2014 yılındaki sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren 8 olay veya şart'tan 6'sının (%75) finansal durumla; 1'inin (%12,5) işletme faaliyetleriyle ilgili; 1'inin ise (%12,5) ise diğer konularla ilgili sürekliliğe ilişkin belirsizlikler olduğu anlaşılmaktadır.

5.4.2.3.3. 2015 Yılında İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 8'de, Tablo 4'te sürekliliğe ilişkin belirsizlik içerdiği belirtilen 2015 yılındaki 6 denetim görüşünün hangi olay veya şartlarda verildiği belirtilmiştir.

Tablo 8

2015 Yılında İşletmenin Sürekliliğinin Devamına İlişkin Ciddi Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartlar

Denetimin Görüş Türleri	Sürekliliğe İlişkin Belirsizlik İçeren Olay veya Şartlar
Olumlu Görüş	1. - Esas faaliyet zararı, - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.
Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	2. - Esas faaliyet zararı, - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.
Görüş Bildirmekten Kaçınma	1. - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması, - Esas faaliyet zararı.
Olumsuz Görüş	2. - Esas faaliyet zararı, - Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.
	1. - Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması, - Sermayenin üçte ikisinin karşılıksız kalması.
	2. - Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması, - Finansal darboğaz ve hammadde tedarikinden kaynaklanan olumsuzluklar nedeniyle faaliyetlerin durdurulması.
	-

Tablo 8 'e göre; 2015 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen olumlu görüşlerde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Önemli tutardaki esas faaliyet zararı,
- Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.

Tablo 8 'e göre; 2015 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen sınırlı olumlu (şartlı) görüşlerde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Önemli tutardaki esas faaliyet zararı,
- Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması.

Tablo 8 'e göre; 2015 yılında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik kapsamında verilen görüş bildirmekten kaçınma görüşlerinde aşağıdaki olay veya şartlar etkili olmuştur:

- Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulmaması,
- Sermayenin 2/3'ünün karşılıksız kalması,
- Finansal darboğaz ve hammadde tedarikinden kaynaklanan olumsuzluklar nedeniyle faaliyetlerin durdurulması

Tablo 8'deki 2015 yılı denetim görüşlerinin verilmesinde işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartlar, BDS 570'in A2. Paragrafı'ndaki sınıflandırma (Finansal Durum, İşletme faaliyetleri, Diğer Faaliyetler) açısından değerlendirildiğinde ise; 2015 yılındaki sürekliliğe ilişkin belirsizlik içeren 12 olay veya şart'tan 10'unun (%84) finansal durumla; 1'inin (%16) işletme faaliyetleriyle ilgili; 1'inin ise (%16) ise diğer konularla ilgili sürekliliğe ilişkin belirsizlikler olduğu anlaşılmaktadır.

5.4.2.3.4. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı (2013-2016)

İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu ve bu durumların hangi tür denetim görüşleri ile verildiği, çalışmanın yukarıdaki kısımlarında 2013, 2014 ve 2015 yılları için ayrı ayrı olarak Tablo 6, 7 ve 8'de sınıflandırılmıştır. Çalışmanın bu kısmında ise, söz konusu tablolar BDS 570'in

A.2.Paragrafındaki sınıflandırma da dikkate alınarak tek bir tablo olarak birleştirilmiş ve işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartların neler olduğu ve hangi türde denetim görüşleri olarak verildiği Tablo 9'da ortaya konulmuştur.

Tablo 9'a göre, 2013 yılında 12; 2014 yılında 8; 2015 yılında 12 ve 2016 yılında 0 olmak üzere 2013-2016 yıllarında toplam 32 olay veya şart denetim raporlarında belirtilerek, işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik raporlanmıştır. Söz konusu belirsizlik oluşturan olay veya şartlar, Tablo 4'te belirtildiği üzere, 2013'te 7; 2014'te 5; 2015'te 6 ve 2016'da 0 olmak üzere toplam 18 denetim görüşü ile açıklanmış ve bu görüşlerin ise 8'i olumlu; 5'i sınırlı olumlu (şartlı); 5'i ise görüş bildirmekten kaçınma şeklinde verilmiştir.

Tablo 9'da görüldüğü üzere; 2013-2016 yılları arasında işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartlar, sırasıyla aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:

1. Önemli tutarlardaki faaliyet zararı veya nakit akışı oluşturan varlıkların değerindeki önemli azalışlar (%34)
2. Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması (%28)
3. Sermaye yeterlilik yükümlülüklerine aykırılık (%16)
4. Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması (%13)
5. Önemli finansal darboğaz ve hammadde darboğazı (%6)
6. İşletme faaliyetleriyle ilgili negatif nakit akışları (%3)

Tablo 9'a göre; 2013-2016 yıllarında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan 32 olay veya şarttan 14'üne olumlu; 9'una şartlı; 9'una görüş bildirmekten kaçınma şeklindeki denetim görüşleri içerisinde yer verilmiştir. Buna göre, 2013-2016 yıllarında işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların en çok olumlu görüş raporunda belirtilirken, olumsuz görüş raporunda hiç belirtilmediği anlaşılmaktadır

Tablo 9

İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Şüpheli Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Görüş Türlerine Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı (2013-2016)

Yıllar	2013			2014			2015			2016			TOPLAM	
	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Görüş Bildirmekten Kaçınma	Olumsuz Görüş	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Görüş Bildirmekten Kaçınma	Olumsuz Görüş	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu (Şartlı) Görüş	Görüş Bildirmekten Kaçınma	Olumsuz Görüş		
1. Kısa Vadeli Yükümlülüklerin Dönen Varlıkları Aşması	1	1	-	-	2	1	-	-	2	2	-	-	-	9 (%28)
2. Önemli Tutarlardaki Faaliyet Zararı veya Nakit Akışı Oluşturan Varlıkların Değerindeki Önemli Azalışlar	4	1	-	-	2	-	-	-	2	2	-	-	-	11 (%34)
3. İşletme Faaliyetleriyle İlgili Negatif Nakit Akışları	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 (%3)
4. Kredi Sözleşmelerinin Şartlarına Uyulamaması	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	4 (%13)
5. Önemli finansal darboğaz ve hammadde Darboğazı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2 (%6)
6. Sermaye Yeterlilik Yükümlülüklerine Aykırılık	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	5 (%16)
TOPLAM	6	4	2	0	4	1	3	0	4	4	4	0	0	32 (%100)

Tablo 9’da görüleceği üzere; 2013 yılında işletmenin sürekliliği varsayımına şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartın ‘*önemli tutardaki faaliyet zararı*’ olduğu ve en çok da *olumlu* türdeki denetim raporunda yer verildiği görülmektedir. Tablo 9’a göre, 2014 yılında işletmenin sürekliliği varsayımına şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şart “*kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması*” olup, en çok da *olumlu* türdeki denetim raporuyla bildirilmiştir. Diğer taraftan, 2015 yılında işletmenin sürekliliği varsayımına şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şart “*kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması*” ile ‘*önemli tutardaki faaliyet zararı*’ olarak gerçekleşmiş olup, en çok da *olumlu* ve şartlı denetim görüşleri ile açıklanmışlardır.

5.4.2.4. İşletmenin Sürekliliğine İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Firmalarına Göre Dağılımına Ait Bulgular

İşletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu ve bu durumların hangi tür denetim firmalarınca verildiği, aşağıdaki Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10’a göre, 2013-2016 yıllarında işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şart olarak Dört Büyük denetim firmaları tarafından en sık raporlanan durumun ‘*önemli tutardaki esas faaliyet zararı*’ olduğu görülmektedir. Uluslararası diğer denetim firmalarınca sürekliliğe ilişkin belirsizlik unsuru olarak söz konusu yıllarda en çok ‘*kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması*’ ve ‘*önemli tutardaki esas faaliyet zararı*’ hususu raporlanmıştır. Ulusal denetim firmalarınca belirsizlik unsuru olarak en sık raporlanan hususlar ise ‘*kredi sözleşme şartlarına uyulmaması*’ ve ‘*sermaye yeterlilik yükümlülüklerine aykırılık*’ şeklinde olmuştur.

Tablo 10

İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartların Denetim Firmalarına Göre Yıllar İtibariyle Dağılımı (2013-2016)

Yıllar	2013		2014		2015		2016						
İşletmenin Sürekliliği Varsayımına İlişkin Şüphe Oluşturabilecek Olay veya Şartlar	4 Büyük Denetim Firması	Uluslararası Diğer Denetim Firmaları	Ulusal Denetim Firmaları	4 Büyük Denetim Firması	Uluslararası Diğer Denetim Firmaları	Ulusal Denetim Firmaları	4 Büyük Denetim Firması	Uluslararası Diğer Denetim Firmaları	Ulusal Denetim Firmaları	TOPLAM			
	1. Kısa Vadeli Yükümlülüklerin Dönen Varlıkları Aşması	1	1	-	2	1	-	2	2		-	-	-
2. Önemli Tutarlardaki Faaliyet Zararı veya Nakit Akışı Oluşturan Varlıkların Değerindeki Önemli Azalışlar	4	1	-	1	1	-	2	2	-	-	-	-	11
3. İşletme Faaliyetleriyle İlgili Negatif Nakit Akışları	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
4. Kredi Sözleşmelerinin Şartlarına Uyulamaması	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	4
5. Önemli Finansal Darboğaz ve Hammadde Darboğazı	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2
6. Sermaye Yeterlilik Yükümlülüklerine Aykırılık	2	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	5
TOPLAM	8	2	2	3	5	0	4	8	0	0	0	0	32

BÖLÜM VI

SONUÇ

İnsanların toplu olarak bir arada yaşamasının doğal sonucu olan toplumsal ihtiyaçları karşılamak ve böylece kâr elde etmek için mal ve/veya hizmet üreten iktisadi birimler olan işletmelerin, sahiplerinin kişiliğinden ayrı olan tüzel kişilikleri gereği ömürlerinin sınırsız olacağı varsayılmaktadır. Ancak, işletmelerin kaynak oluşturmaması, piyasa ve kredi kurumlarına olan borçlarındaki artış, müşteri kaybı, faaliyetlerinden kaynaklanan zararlar, ticari itibarın zedelenmesi sonucu müşterilerin güvensizliği nedeniyle açılan ticari davalar gibi durumlar işletmenin sürekliliği varsayımını tehlikeye düşürmektedir. Bu tür durumlarda, işletmeden fayda sağlayacak olan ilgili taraflar mevcut faaliyetlerin sürekli ve düzenli bir şekilde yürütüldüğünü ve gelecekte de devamlılık sağlayacağından emin olmak isterler. Bu nedenle, işletmelerin mali tabloları, işletmenin öngörülebilir bir gelecekte de faaliyetlerine devam edeceği varsayımına göre düzenlenirken, işletme yönetiminin işletmenin sürekliliğine ilişkin varsayımı ise denetçi tarafından yürütülen denetim faaliyeti sonucunda ulaşılan kanıtlara dayalı olarak, olumsuz bir durum olup olmadığı rapora bağlanmaktadır. Özellikle, ABD başta olmak üzere 2001 ve sonrasında meydana gelen finansal skandallar, işletmelerin sürekliliği varsayımının gerek yönetim gerekse denetçi tarafından dikkatlice değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Türkiye’de, işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin belirsizlik durumlarında denetçinin denetim faaliyetini nasıl yürütmesi ve eldeki kanıtlara dayalı olarak belirsizlik unsurunu nasıl raporlaması gerektiği ile ilgili düzenleme, Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 570 no.lu “İşletmenin Sürekliliği” standardı kapsamında yapılmıştır. Bu kapsamda, finansal tablolarda karşılaşılan önemli belirsizliklere yönelik yeterli açıklamaların yapılması durumunda veya yapılmaması durumunda, belirsizliklerin etkisine göre denetçinin hangi açıklamalar ile nasıl bir denetim görüşü vermesinin uygun olacağı belirtilmiştir. Buna göre, bağımsız denetçi, işletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olduğu ancak önemli bir belirsizliğin olduğu sonucuna vardığında, finansal tablolarda yeterli açıklama yapılmış ise olumlu görüş verecek ve denetim raporuna ‘Dikkat Çekilen Hususlar’ paragrafı ekleyerek önemli belirsizliği

vurgulaması; yeterli açıklama yapılmamış ise sınırlı olumlu görüş veya olumsuz görüşten uygun olanı vermesi gerekmektedir. İşletmenin sürekliliği varsayımını kullanmanın uygun olmadığı sonucuna varılması durumunda ise, olumsuz görüş verilmesi gerekmektedir (BDS 570, md. 18-21). Bu açıdan, işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapılan olay veya şartın ne olduğu, bu tür durumların hangi tür denetim görüşleri ile verildiği, finansal bilgi kullanıcılarının kararlarında önemli etkisi olabilecektir. Diğer taraftan, işletme sürekliliğine ilişkin en çok belirsizlik vurgusu yapılan olay veya şartın ne/neler olduğunun bilinmesi, bu konudaki ampirik araştırmalardaki modelleri ve bulgularının güvenilirliği açısından fayda sağlayacaktır.

Bu çalışmada, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu BDS 570 Denetim Standardı çerçevesinde incelenmiştir. Borsa İstanbul imalat sanayi şirketlerinden 2013-2016 yıllarında işlem gören toplam 704 şirkete ait bağımsız denetim raporlarının işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik vurgusu yapıp yapılmadığı yönünden incelenmiş ve bu kapsamda denetim görüşü verilen toplam 18 şirkete ait denetim raporu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, 2013-2016 yıllarında işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu, hangi tür denetim görüşleri ile hangi denetim firmaları tarafından verildiği nitel analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi ile tespit edilmiş ve elde edilen bulgular çalışmanın beşinci bölümünde tablolar halinde ortaya konulmuştur.

Araştırmada, tanımlayıcı bulgular ortaya konulduktan sonra, ilk olarak, 2013-2016 yıllarında işletmenin sürekliliğinin devamına ilişkin belirsizlik vurgusu yapılan denetim görüşleri ortaya konulmuştur. Buna göre, 2013-2016 yıllarında bağımsız denetim raporlarında sürekliliğe ilişkin belirsizlik vurgusu oluşturan olay veya şartların en çok 2013 yılında (%39), en az ise 2016 yılında (%0) raporlandığı görülmüştür. Ayrıca, 2013-2016 yıllarında, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin %44'ünün olumlu; %28'inin sınırlı olumlu (şartlı), %28'inin görüş bildirmekten kaçınma türünde olduğu ve olumsuz görüş bildirilmediği tespit edilmiştir. Bu kapsamda, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim raporlarının en çok olumlu görüş, en az ise olumsuz görüş türünde verildiği; sınırlı olumlu ve görüş bildirmekten kaçınma görüşlerinin ise eşit oranlarda verildiği bulguları elde edilmiştir.

Araştırmada ikinci olarak, işletmenin sürekliliği varsayımına ilişkin belirsizlik içeren denetim görüş türlerinin hangi tür denetim firmaları tarafından verildiğinin

yıllara göre dağılımı ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular; 2013-2016 yılları arasında işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik içeren denetim görüşlerinin en çok 4 Büyükler, ikinci sırada uluslar arası diğer denetim firmaları tarafından yayımlanırken; en az ise ulusal denetim firmalarınca yayımlanmıştır. Diğer taraftan, 2013-2016 döneminde sürekliliğe ilişkin belirsizlik kapsamında Dört Büyüklerce verilen görüşlerin ağırlıklı olarak olumlu görüş; uluslararası denetim firmaları ile ulusal denetim firmaları tarafından verilen görüşlerin ise ağırlıklı olarak görüş bildirmekten kaçınma yönünde olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Araştırma’da üçüncü olarak, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler içeren denetim görüşlerinin hangi olay veya şartlarda verildiği yıllar itibariyle belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; 2013-2016 yılları arasında işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartların, sırasıyla aşağıdaki gibi olduğu belirlenmiştir.

1. Önemli tutarlardaki faaliyet zararı veya nakit akışı oluşturan varlıkların değerindeki önemli azalışlar
2. Kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması
3. Sermaye yeterlilik yükümlülüklerine aykırılık
4. Kredi sözleşmelerinin şartlarına uyulamaması
5. Önemli finansal darboğaz ve hammadde darboğazı
6. İşletme faaliyetleriyle ilgili negatif nakit akışları

Ayrıca, 2013-2016 yıllarında işletme sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartların en çok olumlu görüş raporu ile belirtildiği, olumsuz görüş raporu ile hiç belirtilmediği bulgusu elde edilmiştir. Diğer taraftan, 2013 yılında işletmenin sürekliliği varsayımına şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartın ‘*önemli tutardaki faaliyet zararı*’ olduğu ve en çok da *olumlu* türdeki denetim raporunda yer verildiği; 2014 yılında işletmenin sürekliliği varsayımına şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şartın “*kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması*” olduğu ve en çok da *olumlu* türdeki denetim raporuyla bildirildiği görülmüştür. 2015 yılında işletmenin sürekliliği varsayımına şüphe oluşturabilecek en sık karşılaşılan olay veya şart’ın ise “*kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması*” ile ‘*önemli tutardaki faaliyet zararı*’ olarak gerçekleştiği, en çok da *olumlu* ve *şartlı* denetim görüşleri ile açıklandıkları tespit edilmiştir.

Araştırmanın işletmenin sürekliliğine ilişkin şüphe oluşturabilecek olay veya şartların hangi tür denetim firmalarınca verildiği ile ilgili bulguları; 2013-2016 yıllarında Dört Büyük denetim firmaları tarafından en çok '*önemli tutardaki esas faaliyet zararı*'; uluslararası diğer denetim firmalarınca en çok '*kısa vadeli yükümlülüklerin dönen varlıkları aşması*' ve '*önemli tutardaki esas faaliyet zararı*'; ulusal denetim firmalarınca en çok '*kredi sözleşme şartlarına uyulmaması*' ve '*sermaye yeterlilik yükümlülüklerine aykırılık*' hususlarının raporlandığını göstermiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada, BDS 570 : İşletmenin Sürekliliği standardı kapsamında işletmenin sürekliliğine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartların neler olduğu, bu olay veya şartların hangi denetim görüşleri ile ve hangi denetim firmaları tarafından verildiği denetim raporları üzerinde yapılan içerik analizi yöntemiyle ortaya konulmuştur. Böylece, Türkiye'de işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan olay veya şartlardan en sık karşılaşılanların neler olduğu ortaya konulmak suretiyle, işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlik oluşturan alanlara başta şirket yöneticileri, denetçiler ve düzenleyici otoriteler olmak üzere bilgi kullanıcılarının daha etkili kararlar alınabilmesi noktasında dikkatlerinin çekilmesi suretiyle literatüre katkı sağlanması beklenmektedir. Ayrıca, işletme sürekliliğine ilişkin belirsizliğin devamında gerçekleşebilecek iflas durumunu önceden tahmine ilişkin ampirik çalışmalar için kullanılacak değişkenler hususunda bu çalışmanın fayda sağlaması beklenmektedir. Ancak, her çalışma gibi bu çalışmanın da bazı kısıtları bulunmaktadır. Bu çalışmada, sürekliliğe ilişkin belirsizlik olduğu yönünde örneklemdaki denetim görüşünün az sayıda olması, sonuçların genelleştirilmesi noktasında bir kısıt oluşturabilecektir. Ayrıca, bu çalışma, BDS 570'in dikkate alınması nedeniyle 2013-2016 yılları için gerçekleştirilmiş olup, finansal kriz yıllarının da olduğu daha geniş bir dönem aralığındaki verilerle çalışılmasının sonuçların güvenilirliği ve daha kapsamlı analiz noktasında etkili olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adiloğlu, B. ve Vuran, B. (2011). "A Multicriterion Decision Support Methodology for Audit Reports of Distressed Firms in Turkey", *International Business&Economics Research Journal*, Vol: 10, No:12, 37-47.
- Almalı, Z. (2009). İşletmenin Sürekliliği Kavramının Bağımsız Denetim Sürecindeki Yeri ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akman, N.G. (2014). Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Çay Meslek Yüksekokulu, Afyon Karahisar.
(docplayer.biz.tr/6184019-nicel-ve-nite-araştırma-yöntemleri.html)
- Berg, B.L., Lune, H. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Aydın, H. (Çev. Ed.). (8. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Blay, A.D., Geiger, M.A. and North, D.S. (2011). "The Auditor's Going-Concern Opinion as a Communication of Risk", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol: 30, No: 2, 77-102.
- Bozkurt, N. (1998). Muhasebe Denetimi, (1.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bozkurt, N. (2006). Muhasebe Denetimi, (4.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Carson, E., Fargher, N.L., Geiger, M.A., Lennox, C.S., Raghunandan, K. and Willekens, M. (2013). "Audit Reporting for Going-Concern Uncertainty: A Research Synthesis", *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol: 32, No: 1, 353-384.
- Citron, D.B. and Taffler, R.J. (1992). "The Audit Report under Going-Concern Uncertainties: An Empirical Analysis", *Accounting and Business Research*, Vol: 22, No: 88, 337-345.
- Creswell, J.W. (2015). Nitel Araştırma Yöntemleri. (göz.gez.bs.). Çev: Mesüt Bütün, Selçuk Beşir Demir, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çaldağ, Y. (2007). Denetim ve Raporlama, Ankara: Gazi kitapevi.
- Durmuş, C.N., Taş, O. (2008), Denetim, İstanbul: Alfa.

- Elitaş, C. (2011). Muhasebe Denetiminde Çalışma Kağıtları, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güradin, E. (1994). Denetim, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Güradin, E. (2010). Denetim ve Güvence Hizmetleri SMMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler, (13.Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Güradin, E. (2014). Denetim ve Güvence Hizmetleri SMMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler, (14.Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Haberal, Z. (2016). Bağımsız Denetim Standartları İçinde Yer Alan “Bağımsız Denetimin Planlanması ve Yürütülmesinde Önemlilik”, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ireland, J.C. (2003). “An Empirical Investigation of Determinants of Audit Reports in the UK”, Journal of Business, Finance & Accounting, Vol: 30, No: 7, 975-1015.
- Karacan, S., Uygun, R., (2012). Denetim ve Raporlama, Kocaeli: Umuttepe.
- Kgk. (2014). Bağımsız Denetim Standardı 200: Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları Ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi.
(<http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5167/Bağımsız-Denetim-Standardı>)
- Kgk. (2013). Bağımsız Denetim Standardı 315: İşletme Ve Çevresini Tanımak Suretiyle “Önemli Yanlılık” Risklerinin Belirlenmesi Ve Değerlendirilmesi.
R.G. Sayı:28867. (30.12.2013).
(<http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5167/Bağımsız-Denetim-Standardı>)
- Kgk. (2014). Bağımsız Denetim Standardı 570: İşletmenin Sürekliliği (Revize) Taslak Metni, RG. Sayı:28891. (23.1.2014).
(<http://kgk.gov.tr/DaynamicContentDetail/5167/Bağımsız-Denetim-Standardı>)
- Kgk. (2014). Bağımsız Denetim Standardı 700: Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama, RG. Sayı:28945. (18.3.2014).
(<http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5167/Bağımsız-Denetim-Standardı>)

- Kgk. (2014). Bağımsız Denetim Standardı 705: Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi, RG. Sayı:28945. (18.3.2014).
<http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5167/Bağımsız-Denetim-Standardı>
- Kepekçi, C. (2000). Bağımsız Denetim, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Köse, Ö. (2007). Dünya’da ve Türkiye’de Yüksek Denetim, (göz.gez.bs),2.baskı, TC. Sayıştay 145. Kuruluş Yıldönümü Yayınlar, Ankara.
- Lennox, C.S. (1999). “The Accuracy and Incremental Information Content of Audit Reports in Predicting Bankruptcy”, Journal of Business, Finance & Accounting, Vol: 26, No: 5, 757-778.
- Levitan, A.S. and Knoblett, J.A. (1985). “Indicators of Exceptions to the Going-Concern Assumption”, Auditing: A Journal of Practice & Theory, Vol: 5, No: 1, 26-39.
- Louvers, T.J. (1998). “The Relation between Going-Concern Opinions and the Auditor’s Loss Function”, Journal of Accounting Research, Vol: 36, No: 1, 143-156.
- Martens, D., Bruynseels, L., Willekens, M. and Vanthienen, J. (2008). “Predicting Going Concern Opinion With Data Mining”, Decision Support Systems, Vol: 45 No:1, 765-777.
- Mennon, K. and Schwartz, K.B. (1987). “An Empirical Investigation of Audit Qualification Decisions in the Presence of Going-Concern Uncertainties”, Contemporary Accounting Research, Vol: 3, No: 2, 302-315.
- Myers, L.A., Schmidt, J. and Wilkins, M. (2014). “An Investigation of Recent Changes in Going Concern Reporting Decisions Among Big N and Non Big N Auditors”, Review of Quantitative Finance and Accounting, Vol: 43, No: 1, 155-172.
- Ruiz-Barbaillo, E., Comez-Aguilar, N., DeFuentes-Berbera, C. And Garcia-Benau, A.M. (2004). “Audit Quality and the Going-concern Decision-making Process: Spanish Evidence”, European Accounting Review, Vol: 13, No: 4, 597-620.
- Özyurt, A. (2010). Bağımsız Denetim Kalitesini Etkileyen Etmenlerden Bağımsız Denetçi Özelliklerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Sağlam, N., Yolcu, M. (2014). Türkiye Denetim Standartlarına Göre Finansal Tabloların Denetimi ve Raporlanması, Ankara: Yaklaşım Yayınevi.
- Seggie, F.N., Bayyurt, Y. (2015). Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Selimoğlu, S.K., Özbirecikli, M., Kurt, G., Uzay, Ş., Alagöz, A., Yanık, S. (2009). Muhasebe Denetimi, (2.Baskı). Selimoğlu, S.K., Uzay, Ş. (Ed.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Selimoğlu, S., (2012). Denetim Gereksinimi Ve Kavramı, Selimoğlu, S.,(Ed.). Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz içinde, Sayfa:5, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın no:2636, Açıköğretim Fakültesi Yayın no:1604.
- Şahmaroğlu, T.S. (2016). Bağımsız Denetim Analitik İnceleme Prosedürleri ve Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Tepegöz, Ş.M. ve Türedi, H. (2015). “İşletmenin Sürekliliği Varsayımı ve Denetçinin Sorumluluğu”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: VIII-II, 43-52.
- Terzi, S., Atmaca, M. ve Öktem, Begüm (2016). “İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Değerlendirilmesi: Borsa İstanbul (BİST)”, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 45, 515-535.
- Uzay, Ş. ve Tanç, Ş.G. (2009). “İMKB’de İşlem Gören Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarında İşletmenin Sürekliliği Kavramının Analizi”, 6. Uluslararası Muhasebe Konferansı, 3-5 Aralık 2009, İstanbul.
- Vanstraelen, A. (1999). “The Auditor’s Going-Concern Opinion Decision: A Pilot Study”, International Journal of Auditing, Vol: 3, No: 1, 41-57.
- Yaşar, A. (2011). Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: İMKB’de Kayıtlı İşletmeler Üzerine Bir Uygulama, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yaşar, A. (2017). “İşletmenin Sürekliliğinde Ortaya Çıkan Belirsizliğin Bağımsız Denetim Raporlarındaki Denetçi Görüşleri Açısından İncelenmesi: BİST’de İşlem Gören Sınai Şirketlerine Yönelik Bir Araştırma”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, 58-85.

Yılcı, M. (2012). Denetçi Görüşü ve Denetçi Raporu, Erdoğan, M. (Ed.).

Denetim içinde, 196-219. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın no: 2618, Açıköğretim Fakültesi Yayın no: 1586.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Zeliha YILMAZ

Doğum Yeri : Osmaniye

E-Posta Adresi : zbabaoglan@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Yüksek Lisans : Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2014-2017.

Lisans : İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İşletme Bölümü, 2008-2012.